

Företagsekonomiska institutionen
EKONOMIHÖGSKOLAN VID
LUNDS UNIVERSITET

Examensarbete Ht 2007
Kandidatnivå

”Vilka effekter har införandet av IFRS 3 fått på redovisningen vid företagsförvärv?”

Författare

Anna Kraiczi
Annika Malmberg
Maria Olsson

Handledare

Gunnar Wahlström

Sammanfattning:

Examensarbetets titel: ”Vilka effekter har införandet av IFRS 3 fått på redovisningen vid företagsförvärv?”

Seminariedatum: Den 18 januari 2008

Ämne/Kurs: FEKK01, Examensarbete kandidatnivå, 15 poäng

Författare: Anna Kraiczi, Annika Malmberg, Maria Olsson

Handledare: Gunnar Wahlström

Fem nyckelord: IFRS 3, värderingsproblematik, verkligt värde, immateriella tillgångar, konvergens

Syfte: Syftet med uppsatsen är att undersöka om IFRS 3 efterlevs i svenska börsnoterade företag och om därmed en ”korrekt” bild av förvärven ges, när det gäller identifiering, värdering och särredovisning av de immateriella tillgångarna.

Metod: Grounded theory

Teoretiska perspektiv: I litteraturgenomgången redogörs för konvergensprojektet. Det görs även en beskrivning av väsentliga förändringar i redovisning av förvärv enligt IFRS 3. Värderingsmetoder för värdering av immateriella tillgångar till ett verkligt värde återges. Streeck & Schmitters ramverk för redovisningsreglering samt kritik gentemot denna enligt Puxty et al. lyfts fram. Även Sten Jönssons teori kring statlig inverkan på redovisningsreglering återges.

Empiri: Detta examensarbete bygger på två empiriska undersökningar. Först gjordes en innehållsanalys av årsredovisningar för svenska bolag, noterade på Stockholmsbörsen. Resultatet av denna ligger sedan till grund för de efterföljande intervjuer som gjorts med redovisningsexperter, specialiserade inom IFRS 3.

Resultat: Studien visar att de nya krav som ställs innebär ett merarbete för företagen och ett ökat behov av specialkompetens. Immateriella tillgångar särredovisades vid alla analyserade förvärv, men det brister ofta i fördelningen av dessa, vilket försvårar utläsbarheten. Det går även att se en stor skillnad i hur de olika företagen redovisar sina förvärv och vad som ingår i deras upplysningar. Även om inställningen till IFRS 3 är positiv så finns problem i samband med identifieringen och värderingen av de immateriella tillgångarna, som nu skall värderas till verkliga värden. Problemet är att de förutsättningar som krävs för att kunna återge deras verkliga värde ofta saknas. Studien visar på ett stort behov av tydlig vägledning då de skattningar som nu görs innehåller ett stort mått av subjektivitet. Det framkom också att företagen kan uppleva upplysningskraven som konkurrenshämmande varför de ibland väljer att inte uppge all information, vilket ytterligare förstärker skillnaden i den finansiella rapporteringen.

Abstract:

Title: “Impacts on the practice of accounting after the introduction of IFRS 3 *Business Combinations*”.

Seminar date: January 18, 2008

Course: FEKK01, Degree Project Undergraduate level, Business Administration, undergraduate level, 15 University Credits Points

Authors: Anna Kraiczi, Annika Malmberg, Maria Olsson

Advisor: Gunnar Wahlström

Key words: IFRS 3, valuation issues, fair value, intangible assets, convergence

Purpose: The objective of this thesis is to investigate if Swedish companies, listed on the Stock Exchange, obey IFRS 3 with respect to the identification and valuation of intangible assets.

Methodology: Grounded theory

Theoretical perspectives: The literature review surveys the aim of the Convergence Project and essential changes of accounting regulations in conjunction with company acquisitions are described. An own section is dedicated to the issue of determining the true and fair value of intangible assets. Finally, theories about the design of accounting rules will be reviewed. This includes the framework developed by Streeck & Schmitter as well as the criticism raised against it by Puxty et al.. Sten Jönsson`s theory of the effect of government rules on the regulation of accounting practices is also included.

Empirical foundation: This thesis is based on two empirical studies. First an annual report analysis. The second study is based on interviews with accounting experts, where the questions are based on the annual report analysis.

Conclusions: The results indicate that the new regulation entails extra workload and require additional specialist support. Intangible assets are to be listed in separate categories positions with all analyzed acquisitions, but so far, this has often been unsuccessful, which impedes readability of financial reports. Also, companies use different methods of accounting their acquisitions, and the information provided in their reports varies. Although IFRS 3 met positive responses in general, there are still problems with respect to the identification and assessment of intangible assets, which are now to be valued at their fair values. Frequently, requirements necessary to allow an estimation of these fair values are not met. Moreover, the study suggests that the accounting process would benefit from clearer guidance, if the current degree of subjectivity is to be overcome. Finally, it appears that some companies perceive the changed demand on information about asset values as a threat to their competitiveness; this may lead them to withholding some of their information, which in turn increases the variability in accounting practices/financial reporting.

Förkortningar

AICPA	American Institute of Certified Public Accountants
EU	Europeiska Unionen
FAR	Föreningen Auktoriserade Revisorer
FASB	Financial Accounting Standards Board
IAS	International Accounting Standards
IASB	International Accounting Standards Board
IFRS	International Financial Reporting Standards
IVSC	International Valuation Standards Committee
NGM	Nordic Growth Market
OMX	(O.M står ursprungligen för Optionsmäklarna. Bolag som driver börserna i Stockholm, Helsingfors, Köpenhamn, Tallinn, Riga och Vilnius)
SEC	Securities and Exchange Commission

Förord

Vi vill tacka vår handledare, Gunnar Wahlström, för all hjälp. Den konstruktiva kritik och de värdefulla tips vi har fått har varit till stor hjälp under arbetets gång.

Vi vill också tacka de redovisningsexperter som trots hög arbetsbelastning tagit sig tid att ge oss utförliga svar på våra intervjufrågor.

Anna Kraiczi

Annika Malmberg

Maria Olsson

Innehållsförteckning

1. Inledning	8
1.1 Bakgrund	8
1.2 Problemdiskussion.....	10
1.3 Frågeställning	11
1.4 Syfte	11
1.5 Disposition.....	12
2. Litteraturgenomgång	13
2.1 Konvergensprojektet.....	13
2.1.1 FASB och normgivning i USA	13
2.1.2 IASB	14
2.1.3 Redovisningens kvalitativa egenskaper	14
2.2 IFRS 3 Rörelseförvärv.....	15
2.3 Verkligt värde	17
2.3.1 Värdering av immateriella tillgångar	18
2.3.1.1 Marknadsangreppssättet	18
2.3.1.2 Inkomstangreppssättet	19
2.3.1.3 Kostnadsangreppssättet	21
2.4 Teorier om redovisningsregleringens utformande.....	21
2.4.1 Streeck & Schmitters ramverk	22
2.4.1.1 Begränsningar med Streeck & Schmitters ramverk	23
2.4.2 Statlig inverkan på redovisningsregleringen	24
2.5 Sammanfattning	26
3. Metod	27
3.1 Metodologiska överväganden.....	27
3.1.1 Grounded theory	27
3.1.2 Induktion och kvalitativ metod	28
3.2 Tillvägagångssätt.....	29
3.2.1 Innehållsanalys Årsredovisningar	29
3.2.2 Intervjuer.....	31
3.3 Litteratursökning	32
3.4 Metodkritik.....	32
3.4.1 Kritik mot vald metod.....	32
3.5 Sammanfattning	33
4. Resultatredovisning Årsredovisningar	34
4.1 Särredovisning och fördelning av immateriella tillgångar.....	34
4.2 Värderingsmetoder	35
4.3 Goodwill	36
4.4 Övriga reflektioner	37
4.4.1 Övriga samband	37
4.4.2 Nedskrivningar.....	37
4.4.3 Rapportering	37
4.4.4 Granskning.....	38

4.5	<i>Sammanfattning</i>	38
5.	Resultatredovisning Intervjuer	39
5.1	<i>De finansiella rapporterna</i>	39
5.2	<i>Rättvisande bild</i>	40
5.3	<i>Värderingsproblematiken</i>	41
5.4	<i>Den offentliga debatten</i>	44
5.5	<i>Efterlevnaden av regleringen</i>	45
5.6	<i>Sammanfattning</i>	46
6.	Slutdiskussion	47
6.1	<i>Forskningsfrågan besvaras</i>	47
6.2	<i>Studiens teoretiska bidrag</i>	48
6.3	<i>Reflektion över studiens slutsats</i>	49
6.4	<i>Förslag till fortsatt forskning</i>	49

1. Inledning

I detta inledande kapitel beskrivs bakgrunden till den problematik som så småningom leder fram till uppsatsens problemformulering, frågeställning och syfte. Slutligen redogörs för uppsatsens disposition.

1.1 Bakgrund

Två traditioner har dominerat redovisningens utveckling i de industrialiserade länderna; den anglosaxiska och den kontinentala. Skillnaden mellan dessa ligger framför allt i ländernas olika civilrättsliga traditioner och de olika kopplingar mellan redovisningslagstiftning och skattelagstiftning som tillämpas. En annan skillnad mellan de båda redovisningstraditionerna är att ägarstrukturen i de större företagen ser olika ut. Dessa olika bakgrunder har lett till olika principiella uppfattningar när det gäller redovisningens syfte, vilket har resulterat i att redovisningen utvecklats i olika riktningar. De länder som omfattas av den anglosaxiska redovisningstraditionen är USA, Storbritannien, Irland och Holland. Övriga Västeuropa och Japan omfattas av den kontinentala traditionen.¹

Den anglosaxiska traditionen bygger framförallt på sedvanerätt med komplement från normgivande rättsfall, vilket innebär att redovisningsprofessionen har haft stort inflytande på redovisningens utförande. I och med att kopplingen här inte har varit lika stark mellan redovisning och beskattning så har lagstiftningen spelat en mindre viktig roll i regleringen av redovisningen i dessa länder. Den kontinentala traditionen däremot, är till stor del baserad på nedskrivna lagar och har sitt ursprung i det romerska rättssystemet där bolagsrätten ingår i civillagstiftningen. Till följd av denna koppling är redovisningen här starkt reglerad i lagstiftningen.²

Man kan även se att det finns skillnader i ägarstrukturen i de större börsbolagen mellan de olika traditionerna. I de länder som tillhör den kontinentala traditionen har stat, bank och familjer haft ett stort ägarinflytande, medan det i de länder som

¹ Smith, Dag, *Redovisningens språk* (2006)

² Smith, Dag, *Redovisningens språk* (2006)

tillhör den anglosaxiska traditionen har funnits en större ägarspridning.³ Normgivningen i de anglosaxiska länderna sker alltså i den privata sektorn, så kallad "associationism", då olika samhällsgrupper ofta gemensamt utformar redovisningens riktlinjer och begränsningar.⁴

Olika syn på vad som innebär en riktig redovisning har, som en följd av ovan nämnda orsaker, etablerats i de två redovisningstraditionerna. I den kontinentala redovisningen skall redovisningen stämma överens med lagen för att räknas som riktig redovisning medan i den anglosaxiska traditionen skall den kunna ge en "rättvisande bild" av verkligheten för att räknas hit. Den kontinentala traditionen har alltså resulterat i en mer reglerad redovisning än den anglosaxiska när det gäller redovisningens *formella* natur, men när det gäller värderingsfrågor har dessa inte reglerats på samma sätt. Här har lagstiftningen istället endast gett riktlinjer om lägsta tillåtna värden. Detta har resulterat i ett spelrum där tillgångar värderats lågt och skulder högt, i enlighet med försiktighetsprincipen. Den anglosaxiska redovisningstraditionen bygger på att redovisningen, för att ge en rättvisande bild, skall ske till verkliga värden. Om det är nödvändigt, så är det inom denna tradition tillåtet att frångå lagar och standarder, för att uppnå en så verklighetsnära bild som möjligt.⁵

Den ökade globaliseringen har lett till ett behov av att kunna jämföra mellan företag världen över. Detta har i sin tur lett till ett önskemål om en mer internationellt sett enhetlig redovisning.⁶ För att harmonisera redovisningsnormerna har EU vänt sig till det oberoende expertorganet IASB, *International Accounting Standards Board*, som verkar för en internationell konvergens när det gäller de redovisningsstandarder som används runt om i världen. Alla europeiska företag som har skuldebrev eller aktier noterade på en reglerad marknad är sedan år 2005 skyldiga att följa dessa internationella redovisningsstandarder vid upprättandet av sin koncernredovisning. Dessa redovisningsstandarder är IFRS, *International Financial Reporting Standards* samt IAS *International Accounting Standards*.⁷

³ Smith, Dag, *Redovisningens språk* (2006)

⁴ Artsberg, Kristina, *Redovisningsteori* (2005)

⁵ Smith, Dag, *Redovisningens språk* (2006)

⁶ Smith, Dag, *Redovisningens språk* (2006)

⁷ *Internationell redovisningsstandard i Sverige – IFRS/IAS 2007*

1.2 Problemdiskussion

Som ett led i konvergensprojektet publicerade IASB under våren 2004 en ny standard som skall tillämpas vid företagsförvärv, IFRS 3 *Rörelseförvärv*. År 2005 var första året som börsnoterade företag var tvungna att använda sig av det nya regelverket. I och med införandet av IFRS 3 reviderades även IAS 36 *Nedskrivningar* och IAS 38 *Immateriella tillgångar*. Syftet med denna standard är att ange ”hur den finansiella rapporteringen utformas när företag genomför ett *rörelseförvärv*”. Införandet av IFRS 3 innebär bland annat högre krav på särredovisning av det förvärvade företagets tillgångar, skulder och eventualförpliktelser samt krav på redovisning till verkligt värde. De ökade upplysningskraven och den ökade särredovisningen skall ge en ökad jämförbarhet och transparens i samband med företagsförvärv.⁸

I strävan mot internationell harmonisering med enhetliga redovisningsregler finns det dock problem med att redovisningsreglerna får olika innebörd beroende på i vilken kontext de används. Detta visar på att redovisningen skulle kunna vara ett kulturellt fenomen och det är just detta som de första erfarenheterna av det internationella harmoniseringsarbetet visar; att samma redovisningsregler tolkas olika i olika länder.⁹ Statens, marknadens och samhällets roller har i varierande grad påverkat utvecklingen av redovisningen i de anglosaxiska respektive kontinentala länderna.¹⁰ Det är framförallt i samband med att kriser uppträtt inom redovisningsområdet som förändringar har skett. För att eventuella luckor inom redovisningsregleringen skall kunna undvikas, så är det viktigt att det finns intresseorganisationer som lyfter fram problemen och skapar en offentlig debatt.¹¹

I och med de ökade krav som införandet av IFRS 3 ställer på särredovisning av immateriella tillgångar, så har nya kunskapskrav ställts på berörda parter i samband med identifieringen och värderingen av dessa; ett område där det vid införandet varken fanns särskilt mycket erfarenhet eller tillgång på jämförbar data. Tidigare innehöll goodwillposten ofta immateriella tillgångar vilka idag alltså i största möjliga mån skall identifieras och särredovisas. Exempel på detta kan vara kundrelationer, varumärken, orderstockar och användarrättigheter; tillgångar som kan vara svåra att lyfta fram och redovisa särskilt och till ett korrekt värde. Sker då denna särredovisning av de immateriella tillgångarna och går det att värdera dem så att de ger en korrekt bild av ett ”verkligt värde”? Risken finns att

⁸ *Internationell redovisningsstandard i Sverige – IFRS/IAS 2007*

⁹ Jönsson, Sten (1991) ”Role making for accounting while the state is watching” *Accounting, Organizations and Society*

¹⁰ Puxty et al. (1987) ”Modes of regulation in advanced capitalism: Locating accountancy in four countries” *Accounting, Organizations and Society*

¹¹ Jönsson, Sten (1991) ”Role making for accounting while the state is watching” *Accounting, Organizations and Society*

värderingen påverkas subjektivt vilket i sin tur kan leda till bristande kvalitativa egenskaper i redovisningen såsom minskad jämförbarhet och tillförlitlighet i rapporteringen.¹² Om informationen skall vara jämförbar förutsätts att alla länder värderar och presenterar materialet på ett likvärdigt sätt.¹³

1.3 Frågeställning

För att få en bild av hur övergången till IFRS 3 har gått och hur väl regleringen efterlevs ställs i denna uppsats följande fråga:

Vilka effekter har införandet av IFRS 3 fått på redovisningen vid företagsförvärv?

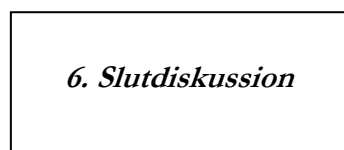
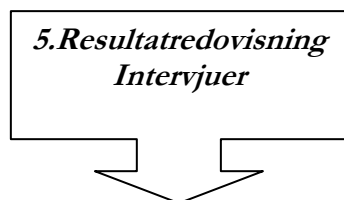
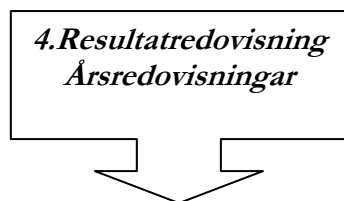
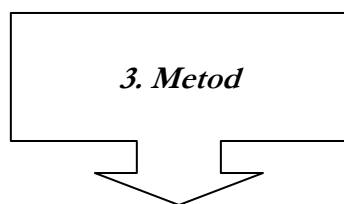
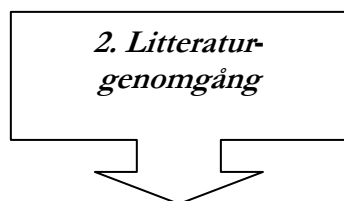
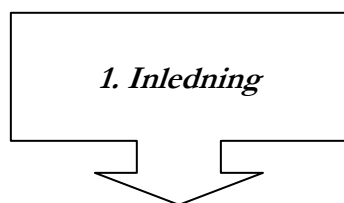
1.4 Syfte

Syftet med uppsatsen är att undersöka om standarden efterlevs i svenska börsnoterade företag, och om därmed en ”korrekt” bild av förvärven ges, när det gäller identifiering, värdering och särredovisning av de immateriella tillgångarna.

¹² Buisman, Jan (2007) ”Blir IFRS globalt redovisningsspråk?” *Balans*

¹³ *Internationell redovisningsstandard i Sverige – IFRS/IAS 2007*

1.5 Disposition

Detta första kapitel inleds med att läsaren ges en inblick i bakgrunden till den problematik som sedan ligger till grund för detta examensarbete. Därefter följer en beskrivning av problemet i diskussionsform. Denna diskussion mynnar ut i uppsatsens frågeställning och följs av syftet.

I kapitel två görs en litteraturgenomgång. Med utgångspunkt i teorin ges här tillfälle för läsaren att få en bättre förståelse för den argumentation som uppsatsen senare kommer att bygga på.

I det tredje kapitlet ges en redogörelse för vilket tillvägagångssätt som valts att arbeta utefter vid insamling av data samt vid bearbetning av densamma. Här ges även motiv till varför de metodval som gjorts är av relevans för arbetet.

I kapitel fyra redogörs för resultatet av utförd innehållsanalys av årsredovisningar. I detta kapitel analyseras empirin samt återkopplas till den litteratur som beskrivits i genomgången i kapitel två.

I femte kapitlet presenteras resultatet av utförda intervjuer. Liksom i föregående kapitel analyseras empirin och återkopplas till litteraturgenomgången i kapitel två.

I det sjätte och sista kapitlet görs slutligen en sammanfattning av empirin och uppsatsens frågeställning besvaras. Dessutom redogörs för studiens teoretiska bidrag.

2. Litteraturgenomgång

I litteraturgenomgången behandlas inledningsvis konvergensprojektet. Därpå följer en kortfattad beskrivning av IFRS 3. Grunderna för värderingen och den problematik som detta område omges av, när immateriella tillgångar skall värderas i samband med företagsförvärv, beskrivs därefter. Slutligen behandlas den regleringsproblematik som internationell harmonisering av redovisningsstandarder kan ge upphov till.

2.1 Konvergensprojektet

2.1.1 FASB och normgivning i USA

Då den anglosaxiska redovisningstraditionen ej har kopplingen mellan redovisning och beskattning, används i dessa länder istället frikopplade värderingsregler. Just avsaknaden av koppling mellan redovisning och beskattning har gjort att redovisningen i dessa länder till större del har kunnat tillgodose marknadens informationsbehov än vad den kunnat göra i de länder med den kontinentala traditionen, där värderingsfrågan genom lagen inte har reglerats till att visa verkligt värde. Detta har lett till att redovisningsprofessionen, i framför allt USA, har varit angelägen om att utveckla precisa regler, där det tydligt anges hur redovisningen skall utformas för att ge den rättvisande bild av företaget som krävs. Behovet av en sådan reglering har uppkommit då det förekommit fall där redovisningsbyråer blivit stämde för att ha godkänt redovisning, som senare i domstol har visat sig vara bristfällig. Det är den professionella organisationen FASB, *Financial Accounting Standards Board*, som har utvecklat dessa detaljerade standarder.¹⁴

¹⁴ Smith, Dag, *Redovisningens språk* (2006)

2.1.2 IASB

Under senare år har de länder som tillhör den kontinentala redovisningstraditionen allt mer anpassat sig till den anglosaxiska. Det finns olika orsaker som bidragit till detta, men några som kan nämnas är exempelvis att det uppkommit fler multinationella företag och att flera av dessa noterats på börserna i London och New York. Något som också har påverkat är Storbritanniens inträde i EG. Efter deras inträde har "true and fair," det vill säga den redovisning som ger en rättvisande bild av verkligheten, blivit en övergripande redovisningsprincip i EG's redovisningsdirektiv. De olika redovisningstraditionerna som ligger till grund för respektive lands redovisning, har dock gjort att det som anses vara en rättvisande bild har tolkats på olika sätt i olika länder. Detta har lett till önskemål om en mer internationellt enhetlig och harmoniserad redovisning.¹⁵

Det är det oberoende expertorganet IASB som fått till uppdrag att få de redovisningsprinciper som används i världens olika länder att närma sig varandra¹⁶. Det kan sägas att den anglosaxiska traditionen har "tagit över" den kontinentala, och IASB:s internationella standarder är också uppbyggda enligt anglosaxisk tradition. EU-kommissionen har överlåtit åt IASB att utfärda redovisningsstandarderna eftersom de själva skulle ha svårt att hantera redovisningens utveckling, då EG-direktiven skulle innebära en ganska trög regleringsform. Dock har EU-kommissionen valt att ha kvar en "vetorätt" till de standarder som IASB lägger fram¹⁷. Syftet med ett mer enhetligt och harmoniserat redovisningssystem är att uppnå en högre grad av insyn och jämförbarhet vad beträffar olika företags finansiella information¹⁸.

2.1.3 Redovisningens kvalitativa egenskaper¹⁹

IASB har utvecklat en föreställningsram där det anges hur den finansiella rapporteringen bör utformas. Den finansiella rapporteringen har till syfte att framföra den information som den externa användaren efterfrågar. Informationen som tillhandahålls skall vara användbar för en bred krets av användare och den skall därigenom kunna ligga till grund för ekonomiskt beslutsfattande. För att vara användbar bör informationen dock uppfylla de så kallade kvalitativa egenskaperna. De fyra viktigaste egenskaperna är begriplighet, relevans, tillförlitlighet och jämförbarhet.

¹⁵ Smith, Dag, *Redovisningens språk* (2006)

¹⁶ *Internationell redovisningsstandard i Sverige – IFRS/IAS 2007*

¹⁷ Smith, Dag, *Redovisningens språk* (2006)

¹⁸ *Internationell redovisningsstandard i Sverige – IFRS/IAS 2007*

¹⁹ *Internationell redovisningsstandard i Sverige – IFRS/IAS 2007*

Begriplighet: Informationen som lämnas vid den finansiella rapporteringen skall vara lättbegriplig för läsaren. Det förutsätts att användaren har en rimlig kunskap inom området affärsverksamhet, ekonomi och redovisning. Användaren förväntas också studera informationen med en rimlig noggrannhet. Information angående komplicerade frågor får inte utelämnas med anledning av att vara för svår för användaren att förstå.

Relevans: För att den information som lämnas skall vara av värde, måste den vara relevant. Informationen kan sägas vara relevant om den påverkar användarens beslut genom att underlätta vid bedömning av inträffade, aktuella och framtida händelser.

Tillförlitlighet: För att informationen skall vara användbar måste den också vara tillförlitlig. Den räknas som tillförlitlig om den inte innehåller väsentliga felaktigheter och inte är vinklad. Informationen måste också på ett korrekt sätt återge de transaktioner och händelser som rimligen kan förväntas.

Jämförbarhet: Användaren måste kunna bilda sig en uppfattning om trender i företagets resultat och ställning genom att jämföra rapporterna över en längre period. Det skall också gå att jämföra rapporter mellan olika företag. För att informationen skall vara jämförbar måste värderingsprinciper och presentations-tekniker för likartade transaktioner redovisas på ett likartat sätt.

2.2 IFRS 3 *Rörelseförvärv*

I mars 2004 publicerades IFRS 3 *Rörelseförvärv* vilket även ledde till att IAS 36 *Nedskrivningar* och IAS 38 *Immateriella tillgångar* ändrades. Från och med 2005 är alla noterade företag obligerade att använda sig av denna nya standard vid sin koncernredovisning. I korthet innebär detta att alla företagsförvärv nu skall redovisas enligt förvärvsmetoden och att poolningsmetoden, som tidigare kunnat användas, inte längre är tillåten.²⁰ Förvärvsmetoden förutsätter att en av parterna i transaktionen kan identifieras som förvärvare, det vill säga den part som har bestämmande inflytande över det/de andra berörda företagen som omfattas av förvärvet.²¹ Förvärvaren skall i förvärvsbalansräkningen redovisa samtliga identifierbara tillgångar, skulder och eventualförpliktelser till verkliga värden. Detta innebär att också minoritetens andel skall redovisas till verkligt värde istället för som tidigare då bara det förvärvade företagets proportionella andel av nettotillgångarna värderades till verkligt värde. Ytterligare gäller att endast om det

²⁰ Ernst & Young (2004) "IFRS 3 Företagsförvärv"

²¹ *Internationell redovisningsstandard i Sverige – IFRS/IAS 2007*

vid förvärvstidpunkten fanns en förpliktelse hos det förvärvade bolaget får avsättningar för omstruktureringskostnader redovisas.²²

En annan viktig del i IFRS 3 är de utökade upplysningskraven. Förvärvaren skall lämna upplysningar som hjälper användarna av företagets finansiella rapporter att kunna bedöma karaktären och den finansiella effekten av varje enskilt rörelseförvärv som skett.²³ Förutom grundläggande upplysningar såsom köpeskilling, förvärvstidpunkt, bolagsnamn och en verksamhetsbeskrivning av det förvärvade bolaget så ska exempelvis de faktorer som bidragit till den kostnad som resulterar i redovisad goodwill beskrivas. En förklaring till varför inte den immateriella tillgångens verkliga värde kunnat beräknas, ska också göras.²⁴ Företaget skall dessutom, om det är praktiskt möjligt, upplysa om den omsättning och det resultat som företagen tillsammans skulle ha visat ifall de ingått i koncernen sedan räkenskapsårets början samt det förvärvade bolagets resultat vid förvärvstidpunkten.²⁵

IAS 38 Immateriella tillgångar

De ändringar som gjordes i IAS 38 i samband med att IFRS 3 publicerades har inneburit att fler immateriella tillgångar nu skall identifieras och särskiljas från goodwill, än vad som enligt tidigare reglering varit vanligt. Syftet med denna standard är att ange hur dessa tillgångar skall behandlas i redovisningen. För att få redovisa immateriella tillgångar i balansräkningen krävs att vissa angivna kriterier är uppfyllda. Definitionen av en immateriell tillgång måste vara uppfylld vilket innebär att den ska vara identifierbar, under företagets kontroll samt förväntas generera framtida ekonomiska fördelar. En immateriell tillgång är identifierbar när den är avskiljbar från verksamheten eller uppkommer ur avtalsenliga eller andra juridiska rättigheter.²⁶ Exempel på immateriella tillgångar som IASB anser bör kunna redovisas separat är: varumärken, kundregister, framtida ordrar eller produktionsavtal och kundavtal. Även service- eller leverantörsavtal, licenser, leasingavtal, patenträttigheter, programvaror och databaser är exempel på tillgångar som anses kunna särskiljas från goodwill. En åtskillnad skall göras mellan immateriella tillgångar med bestämd respektive obestämd nyttjandeperiod. En immateriell tillgång beräknas ha en obestämd nyttjandeperiod när det inte går att fastställa en begränsning för hur länge den kommer att generera positiva kassaflöden till företaget. För tillgångar med bestämd nyttjandeperiod görs avskrivningar under denna period medan tillgångar med obestämd nyttjandeperiod istället prövas för nedskrivning varje år.²⁷

²² Deloitte (2004) "En guide till IFRS 3"

²³ *Internationell redovisningsstandard i Sverige – IFRS/IAS 2007*

²⁴ *Internationell redovisningsstandard i Sverige – IFRS/IAS 2007*

²⁵ Deloitte (2004) "En guide till IFRS 3"

²⁶ *Internationell redovisningsstandard i Sverige – IFRS/IAS 2007*

²⁷ Deloitte (2004) "En guide till IFRS 3"

Goodwill

Goodwill är den skillnad som återstår av anskaffningsvärdet efter det att identifierbara tillgångar, skulder och eventalförpliktelser redovisats. Goodwill som uppkommer av förvärvet skall redovisas som en tillgång eftersom den kan ses som en betalning för framtida ekonomiska fördelar. Goodwill består av de fördelar som inte går att enskilt identifiera och redovisa separat. Avskrivning av goodwill är inte längre tillåten utan istället skall posten minst en gång per år prövas för att se om ett nedskrivningsbehov finns. Prövningen görs dock oftare om det finns indikationer på att ett nedskrivningsbehov föreligger. Om istället negativ goodwill uppstår, det vill säga om det verkliga värdet överstiger förvärvets anskaffningsvärde, skall en omprövning av förvärvsanalysen göras och ett eventuellt överskott skall därefter omedelbart intäktsföras i resultaträkningen.²⁸

2.3 Verkligt värde

Utvecklingen av nya redovisningsstandarder och arbetet med att göra de finansiella rapporterna alltmer relevanta för användarna, har inneburit att redovisning till *historiska värden* successivt har ersatts av redovisning till *verkliga värden*. Problemet med att historiska värden ger en alltför avlägsen bild av marknadsvärdet på tillgångar och skulder skall alltså härigenom kunna undvikas. Användandet av verkliga värden skall erbjuda en mer fullständig insyn och är i högsta grad förenligt med transparens. När det gäller redovisning så innebär detta att de finansiella rapporterna skall ge en mer sanningsenlig, tillförlitlig och fullständig information om företagets ekonomiska aktiviteter och finansiella position. IASB och FASB har strävat mot samma mål när det gäller verkliga värden och det faktum att det nu implementeras i ett stort antal länder runt om i världen ungefär samtidigt, underlättar acceptansen. Idealiska förutsättningar vid användandet av verkligt värde är att det finns en marknad för varje slag av tillgångar och skulder, skattningarna i förberedelseprocessen är obetydliga och att det är omöjligt att ge vilseledande information i de finansiella rapporterna. Problemet är dock att dessa förutsättningar sällan eller aldrig uppfylls fullt ut. Trots detta är verkliga värden mer relevanta vid finansiellt beslutsfattande än historiska värden.²⁹

²⁸ *Internationell redovisningsstandard i Sverige – IFRS/IAS 2007*

²⁹ Barlev, Benzion; Haddad, Joshua R (2003) "Fair value accounting and the management of the firm" *Critical perspectives on accounting*

2.3.1 Värdering av immateriella tillgångar

Värdet på immateriella tillgångar spelar en allt större roll med tanke på den utveckling vi ser idag med hög takt av företagsförvärv. Dessa värderingsfrågor är ofta mycket komplicerade och omfattande och det har vuxit fram ett behov av specialkompetens inom området. För att den finansiella redovisningen skall vara jämförbar, i enlighet med syftet med utvecklingen av IFRS standarder, är det av stor vikt att det vid värdering av varje enskilt tillgångsslag tillämpas en så lämplig värderingsmetodik som möjligt och att denna baseras på rimliga förutsättningar.³⁰ De immateriella tillgångar som förvärvats i ett rörelseförvärv kan oftast tillräknas ett verkligt värde med sådan tillförlitlighet att de går att redovisa separat från goodwill.³¹ Problemet när det gäller att fastställa ett verkligt värde på immateriella tillgångar är dock att det egentligen saknas empirisk relevans när det gäller transaktioner av detta tillgångsslag. Här bryr sig inte köparen om hur mycket säljaren vill ha betalt och inte heller bryr sig säljaren om hur mycket köparen är beredd att betala utan här handlar det mer om att en säljare genomför en transaktion med en köpare, givet en unik uppsättning intressen och kriterier.³²

Olika metoder som används för värdering av immateriella tillgångar är marknadsangreppssättet, inkomstangreppssättet och kostnadsangreppssättet, men dessa val av värderingsmetoder kan komma att förändras i takt med att utvecklingen inom området fortskrider.³³

2.3.1.1 Marknadsangreppssättet

Detta angreppssätt baseras på antagandet att på en fri och okontrollerad marknad, kommer en immateriell tillgångs utbud och efterfrågan att leda till att dess jämviktspris uppnås. För att göra en tillförlitlig uppskattning av verkligt värde på en immateriell tillgång ger därför, enligt IAS 38, marknadspriset på en aktiv marknad det mest tillförlitliga värdet. Om det inte finns något aktuellt marknadspris att tillgå, kan en jämförelse istället göras med närmast föregående transaktion av likartat slag för att få fram ett verkligt värde. Då är det viktigt att se till att de ekonomiska förutsättningarna är likvärdiga vid denna transaktions-tidpunkt och tidpunkten för beräkningen av det verkliga värdet.³⁴

³⁰ Ekengren et al. (2007) "Ökad konformitet i balansräkningarna" *Balans*

³¹ *Internationell redovisningsstandard i Sverige IFRS/IAS 2007*

³² Reilly, Robert F; Schweih, Robert P, *Valuing Intangible Assets* (1999)

³³ Mard et al., *Valuation for Financial Reporting Intangible assets, goodwill, and impairment analysis, SFAS 141 and 142* (2002)

³⁴ *Internationell redovisningsstandard i Sverige IFRS/IAS 2007*

För att en marknad ska anses *aktiv* måste tre förutsättningar uppfyllas: Dels måste de objekt som handeln avser vara likvärdiga; det måste finnas aktiva köpare och säljare samt tillgång till prisinformation.³⁵ Ett problem med marknadsangreppssättet när det gäller värdering av immateriella tillgångar, är att dessa förutsättningar sällan uppfylls. När det handlar om unika tillgångar såsom patent, varumärken och liknande så finns aktiva marknader sällan att tillgå eftersom transaktioner av detta slag sker väldigt sällan. Även brist på prisinformation är vanligt när det gäller immateriella tillgångar då denna information inte alltid är tillgänglig för allmänheten.³⁶ Regelrätta försäljningar och köp av immateriella tillgångar är ovanligt och i de fall de förekommer saknas ofta detaljer om dessa transaktioner. Det kan även vara svårt att avgöra om en transaktion av en immateriell tillgång är fullt möjlig att jämföra med en annan vilket kan göra att det är svårt att i praktiken tillämpa ett marknadsangreppssätt vid värdering av immateriella tillgångar.³⁷

2.3.1.2 Inkomstangreppssättet

Med inkomstangreppssättet bestäms värdet på den immateriella tillgången utifrån förväntningar om de framtida intäkter som den förväntas generera.³⁸ En analys görs av den immateriella tillgångens beräknade framtida kassaflöden. Dessa beräknade kassaflöden diskonteras sedan för att utgöra en indikation på ett nuvärde av tillgången.³⁹ Under denna ansats tillämpas fyra metoder som i korthet kan beskrivas så här:

Direktkassaflödesmetod (direct forecast cash flow method)

Denna metod innebär att de kassaflöden som är direkt hänförliga till tillgången diskonteras.

Royalty kassaflödesmetod (relief from royalty method)

Metoden innebär att de hypotetiska royaltybetalningar som företaget sparar i och med att de äger tillgången, diskonteras.

Residualkassaflödesmetod (multi-period excess earnings method)

Innebär att tillgångens kassaflöden diskonteras efter avdrag för ränta och avskrivning.

³⁵ Internationell redovisningsstandard i Sverige IFRS/IAS 2007

³⁶ Internationell redovisningsstandard i Sverige IFRS/IAS 2007

³⁷ Quilligan, Laura (2006) "Intangible Assets identification and valuation under IFRS 3"
Accountancy Ireland

³⁸ Reilly, Robert F; Schweih, Robert P, *Valuing Intangible Assets* (1999)

³⁹ Mard et al., *Valuation for Financial Reporting* (2002)

Marginalkassaflödesmetod (incremental cash flow method)

Denna metod innebär att skillnaden mellan nuvärdesberäknade kassaflöden för ett företag *med* respektive *utan* tillgången i sin ägo, beräknas.⁴⁰

De centrala delarna i inkomstangreppssättet är alltså dels att försöka förutsäga framtida kassaflöden men även att fastställa en diskonteringsränta direkt hänförlig till den enskilda tillgången och som kan användas för att ge en tillförlitlig uppskattning av värdet på denna.⁴¹ Diskonteringsräntan är en funktion av ett flertal ekonomiska variabler som exempelvis risk och osäkerhet hos de förväntade intäkterna.⁴² För immateriella tillgångar relaterade till utveckling av nya produkter, kan osäkerheter i kassaflödesberäkningarna uppstå när det gäller att avgöra:

- Hur lång tid det kommer att ta att lansera produkten
- Mottagande på marknaden
- Teknologisk genomförbarhet
- Lagmässiga godkännanden
- Mottagande av konkurrenterna
- Produktens pris och prestanda

Den riskpremie som ingår i en diskonteringsränta borde minska i takt med att exempelvis ett utvecklingsprojekt fortskrider allteftersom produkten närmar sig slutet av sin utvecklingsfas.⁴³

När det gäller val av värderingsmetod så är ett marknadsangreppssätt att föredra där detta är möjligt. Avsaknaden av en aktiv marknad som beskrevs i föregående avsnitt gör att inkomstangreppssättet istället är den metod som används oftast vid värdering av immateriella tillgångar.⁴⁴

⁴⁰ Ekengren et al. (2007) "Ökad konformitet i balansräkningarna" *Balans*

⁴¹ *Samlingsvolymen 2007, Del 1*

⁴² Reilly, Robert F; Schweihs, Robert P, *Valuing Intangible Assets* (1999)

⁴³ Mard et al., *Valuation for Financial Reporting Intangible assets, goodwill, and impairment analysis, SFAS 141 and 142* (2002)

⁴⁴ Quilligan, Laura (2006) "Intangible Assets identification and valuation under IFRS 3" *Accountancy Ireland*

2.3.1.3 Kostnadsangreppssättet

Kostnadsangreppssättet baseras på principerna om substitution och jämviktspris. En investerare som är intresserad av att köpa en immateriell tillgång kommer inte att vara villig att betala ett högre pris för denna, än för en likvärdig immateriell tillgång givet samma nytta.⁴⁵

Den immateriella tillgångens värde grundas på en bedömning av kostnaden för att tillverka en exakt kopia av tillgången eller en tillgång som kan tillskrivas samma ekonomiska nytta.⁴⁶ Enligt Reilly handlar det om det högsta belopp som marknaden är villig att betala för den immateriella tillgången och inte nödvändigtvis den aktuella tillverkningskostnaden, särskilt inte beräknat på den *historiska* tillverkningskostnaden.⁴⁷

Begränsningen när det gäller användandet av kostnadsangreppssättet på immateriella tillgångar, är att det här oftast saknas likvärdiga och jämförbara tillgångar då dessa ofta innehar unika kvalitéer. Därför är kostnadsangreppssättet mindre lämpligt vid värdering av immateriella tillgångar.⁴⁸ Kostnadsangreppssättet bör därför endast användas i de fall där varken marknadsangreppssättet eller inkomstangreppssättet kan användas.⁴⁹

2.4 Teorier om redovisningsregleringens utformande

Det finns olika teorier om vilka institutioner som påverkar redovisningens utformande. Den anglosaxiska och den kontinentala traditionens påverkan på dagens redovisningsregler har tidigare tagits upp i denna uppsats. Streeck & Schmitter talar om ett ramverk som belyser den sociala ordning utifrån vilket författarna menar att västvärldens redovisning är reglerad.⁵⁰

⁴⁵ Reilly, Robert F; Schweihs, Robert P, *Valuing Intangible Assets* (1999)

⁴⁶ *Samlingsvolymen 2007, Del 1*

⁴⁷ Reilly, Robert F; Schweihs, Robert P, *Valuing Intangible Assets* (1999)

⁴⁸ Reilly, Robert F; Schweihs, Robert P, *Valuing Intangible Assets* (1999)

⁴⁹ *Samlingsvolymen 2007, Del 1*

⁵⁰ Puxty et al. (1987) "Modes of regulation in advanced capitalism: Locating accountancy in four countries", *Accounting, Organizations and Society*

2.4.1 Streeck & Schmitters ramverk⁵¹

Enligt Streeck & Schmitters teori finns det tre principer för social ordning. Regleringen är utformad i kombination av olika intressentgrupper, nämligen market, state and community vilka karaktäriseras enligt nedan

Market (spridd konkurrens)

Enligt denna princip är företagen de dominerande aktörerna och deras främsta motiv är att maximera sina vinster. Kunderna å andra sidan vill ha materiella fördelar vilket erhålls utifrån konkurrensen. Kontrakt är vanligast vid utbyten och det gemensamma motivet för alla aktörerna är att maximera sina fördelar. Materiell framgång ses som den främsta betalningen. Splittringar som kan uppstå är främst mellan säljare och köpare.

State (hierarkisk kontroll)

Här är den dominerande aktören de styrande byråkratiska agenturerna vars motiv kan sökas i byråkratisk stabilitet och karriärmöjligheter. De styrda agerar utifrån rädslan för bestraffning. Myndighetsreglering gäller och gemensamma motiv för aktörerna är att minimera risker och maximera förutsägbarhet. Utifrån detta kan medborgare få en rättvis och förutsägbar behandling. Splittringar kan uppstå i relationen styrande/styrda och då av fördelar som styrande ger sig själva och förpliktelser som de ålägger de styrda.

Community (spontan solidaritet)

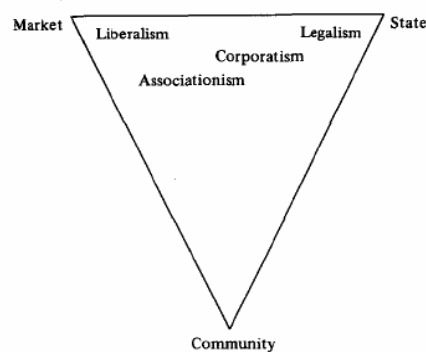
Familjer är enligt denna princip den dominerande aktören och motiven ligger i att uppnå uppskattning från anhängare. Anhängarna drar själva fördel genom känslan av att tillhöra en grupp och få dela dess värderingar. Genom pakter och fördrag kan det gemensamma motivet för samtliga aktörer, att tillfredsställa identiteten, uppnås. Spänningar uppstår mellan insiders och outsiders, vilka inte respekterar dominerande normer och värderingar.

Streeck & Schmitter menar att var och en av dessa ordningsprinciper är i konkurrens men att de ändå ger näring åt varandra då de ofta är beroende av varandra.

⁵¹ Puxty et al. (1987) "Modes of regulation in advanced capitalism: Locating accountancy in four countries", *Accounting, Organizations and Society*

2.4.1.1 Begränsningar med Streeck & Schmitters ramverk ⁵²

Puxty et al. ifrågasätter Streeck & Schmitters ramverk då det ignorerar den alltmer betydande internationella regleringen och istället fokuserar på det enskilda landets reglering. Ramverket saknar dessutom en historisk dimension vilket gör att det inte ger en förklaring till ursprung eller förändringar av olika regleringar och inte heller den mänskliga påverkan i processen. Vad som också saknas är en teori om vilka principer som dominerar inrättandet och reproduktionen vid förändringar. Inte heller erbjuder ramverket någon förklaring till varje principers styrka i förhållande till de andra och inte heller styrkan i förhållande till olika kombinationer av principer. Vid regleringen av redovisningspraxis har samtliga principer en betydande roll eftersom redovisningsregleringen inte kan analyseras utifrån bara en eller två av principerna då det är uppenbart att alla tre ingår i en mix. Alla länder har olika reglering där de olika principerna *market*, *state* och *community* spelat olika stor roll. Länder har inte extrema regleringar som enbart utgår ifrån marknadens krav (*liberalism*) eller statens krav (*legalism*) utan istället glider regleringen mellan dessa extremer med olika mycket inslag av *legalism* respektive *liberalism*. Andra kombinationer med olika dominans är *associationism* och *corporatism*. Inom *associationism* finns ett visst beroende av *community*, men dessa är underordnade *market*. Inom *corporatism* har *state* en övergripande roll, men i samarbete med intresseföreningar för att kunna legitimera sina policys. Svensk reglering beskrivs bäst med *corporatism* där staten har haft en stor inblandning vid reglering. Revisorerna har däremot försökt introducera *market* och *community* principer vid regleringar.

Figur 1. Regleringssätt beroende på dominans från *market*, *state* och *community*.

(Källa: Puxty et al. (1987) "Modes of regulation in advanced capitalism: Locating accountancy in four countries", *Accounting, Organizations and Society*)

⁵² Puxty et al. (1987) "Modes of regulation in advanced capitalism: Locating accountancy in four countries", *Accounting, Organizations and Society*

Att uppnå den sociala ordning som Streeck & Schmitter presenterar är alltså inte möjligt enligt Puxty et al. Det som karakteriserar regleringen i västvärlden är huvudsakligen den motsägelse som systemen leder till med regelbundna slitningar och kriser. Om exempelvis en redovisningsstandard som redovisningsprofessionen (*community*) influerat, inte accepteras generellt så kommer antingen krafter från *market* eller från *state* att försöka gå in och påverka för att driva igenom en förändring. Detta gäller för varje standard och därmed kommer varje enskild standard att vara påverkad i olika grad av *market*, *state* och *community*.

2.4.2 Statlig inverkan på redovisningsregleringen⁵³

I en artikel av Sten Jönsson konstateras att olika redovisningsregler får olika betydelse beroende på i vilken kontext de används. Detta för diskussionen vidare till att redovisningen skulle kunna vara ett kulturellt fenomen. De första erfarenheterna av den pågående harmoniseringen av Europas redovisningsregler, visar på just detta; att samma regel tolkas olika i olika kulturer.

Författaren har studerat redovisningsregleringens utveckling i Sverige under 1900-talet. Studien omfattade de tre redovisningsområdena kommunal redovisning, finansiell redovisning och affärsredovisning. Genom att titta på olika kriser inom de olika redovisningsområdenas historia, har Jönsson försökt finna de faktorer som påverkat regleringens utveckling. Det verkar som om redovisningen har utvecklats i olika steg och att de största förändringarna har skett i samband med olika kriser. Det är när dessa kriser uppträder som staten blandar sig i och det är vid dessa tillfällen viktigt att det finns intresseorganisationer; i detta fall i form av redovisningsexperter som kan ta sig an problemet och lösa det.

Det betonas av författaren hur viktigt det är att det finns en debatt angående olika redovisningsproblem. Debatten är som störst när det råder oordning inom redovisningen. Det måste finnas ett forum där redovisningsprofessionen kan kommunicera med varandra och han anmodar till en intensifierad debattering av problemen. Detta bör göras för att eventuella redovisningsproblem skall komma fram i det offentliga ljuset. Genom att problemen tas upp till debatt, utsätts de för en slags kontroll, vilket i sin tur kan leda till att eventuella luckor inom regleringen kan undvikas och att nya redovisningsregler vid behov kan utvecklas. Jönsson menar också att staten i de flesta fall inte bör blanda sig i, utan istället skall redovisningsexpertisen sköta regleringen. I artikeln betonas att staten har möjlighet ingripa när det behövs, vilket ofta bara sker i samband med kriser.

⁵³ Jönsson, Sten (1991) "Role making for accounting while the state is watching" *Accounting, Organizations and Society*

Kreugerkrashen

En kris som till stor del har påverkat redovisningens utveckling är Kreugerkrashen. Kreuger & Toll var ett av de största företagen på New York börsen på 1920-talet. Ivar Kreugers uppfattning var att den enda information som investerarna behövde var den information som han tillhandahöll genom sin utdelningspolicy. Policyn var att ge en utdelning på tjugo procent av den nominella aktiekursen. Detta gjorde att ingen utanför företaget kunde få någon insikt i företagets verksamhet. Ingen redovisning kunde tolkas och strategier kunde inte förutses. Kreuger hade hjälpt olika europeiska länder med finansieringen efter första världskriget. I utbyte mot detta hade han förhandlat till sig monopol på ländernas handelsmarknader. För att kunna behålla sin höga utdelningspolicy, ökade han värdet på sina tillgångar. Han avslöjades som svindlare 1932.

Efter detta avslöjande förlorade näringslivet mycket av sin trovärdighet, både hos allmänhet och stat. Tiden efter följdes av stora förändringar, socialdemokraterna kom till makten och den svenska välfärdsstaten grundades. För att utreda Kreugerhändelsen och för att förebygga att liknande skandaler skulle inträffa, påbörjade revisorer ett granskningsarbete av den då gällande aktiebolagslagen. Syftet var att se över lagen så att den inte längre gick att kringgå. Nu ställdes högre krav på att företagen lämnade ut information. 1944 kom en ny aktiebolagslag, som skyddade företagen genom restriktioner mot för stora utdelningar. Där fanns också reglering om hur antal aktier och deras nominella värde skulle redovisas samt hur den finansiella rapporteringen skulle utformas.

På 1960-talet bildades FAR. De gav 1968 ut sina första rekommendationer, som genast började tillämpas. Nu började redovisningen bli mer reglerad. Vid samma tid försökte också regeringen påverka redovisningens utformning, men detta möttes av kritik från redovisningsprofessionen. 1973 kom förslag om en ny aktiebolagslag som skulle vara harmoniserad med de övriga nordiska länderna.

2.5 Sammanfattning

Redovisningen har präglats av olika redovisningstraditioner i olika delar av världen. Detta har lett till att olika tolkningar gjorts om vad som anses vara en rättvisande bild. Intressentgrupperna market, state och community har haft olika stor påverkan på redovisningstraditionerna i de olika länderna. För att uppnå en mer internationellt enhetlig och harmoniserad redovisning har IASB utarbetat redovisningsprinciper som ska göra att enhetligheten blir större. För att vara användbar bör, enligt IASB, redovisningen uppfylla kraven på begriplighet, relevans, tillförlitlighet och jämförbarhet. Sedan 2005 ska alla noterade bolag använda sig av IFRS 3 vid företagsförvärv. Detta har bland annat inneburit att större krav ställs på särredovisning av immateriella tillgångar och en ökad upplysningsplikt. Värdering skall också göras till verkligt värde istället för historiskt som tidigare använts, något som är nytt inom den kontinentala traditionen.

3. Metod

I detta metodavsnitt redogörs för det arbetssätt som använts för att samla in empiri, det vill säga den data som varit nödvändig för att genomföra undersökningen och uppfylla syftet med studien. Metoden kan därmed sägas vara det tillvägagångssätt som använts för att nå fram till ett svar på uppsatsens problemställning. Här kommer också att ges motiv och argument för varför de metodval som gjorts är relevanta för denna undersökning.

3.1 Metodologiska överväganden

För att komma fram till ett svar på uppsatsens frågeställning har under arbetets gång två delundersökningar genomförts: dels en innehållsanalys av årsredovisningar och dels en undersökning i form av intervjuer. Strategin har bestått i att generera ett *teoretiskt urval* istället för ett *sannolikhetsurval*, då undersökningen har varit huvudsakligen kvalitativt inriktad. Ett teoretiskt urval är ett urval som består av material som under undersökningens gång bevisats vara av relevans för det fortsatta arbetet med grundandet av den nya teorin.⁵⁴ För att de undersökningar som gjorts skulle kunna fungera som utgångspunkt, för att komma fram till teorier om effekter/problem vid redovisning av företagsförvärv, som uppstått efter införandet av IFRS 3, har dessa präglats av ett synsätt som kallas grounded theory.

3.1.1 Grounded theory

Glaser & Strauss (1967) och Strauss & Corbin (1988) har utvecklat ett synsätt på kvalitativ dataanalys som kallas grounded theory och definitionen lyder:

⁵⁴ Strauss, Anselm; Corbin, Juliet, *Basics of Qualitative Research: Grounded Theory Procedures and Techniques* (1991)

”teori som härletts från data som samlats in och analyserats på ett systematiskt sätt under forskningsprocessens gång. I denna metod finns det ett nära samband mellan datainsamling, analys och den resulterande teorin.⁵⁵

Grundläggande drag i grounded theory är alltså dels att fokus ligger på utveckling av teorier med utgångspunkt i insamlad data och dels att insamlingen av data och analysen av denna sker parallellt och med ömsesidig påverkan.⁵⁶

3.1.2 Induktion och kvalitativ metod

Grounded theory härleds från data och är därmed induktivt utvecklad. Härmed behålls lättare den kontakt med empirin som, enligt Glaser & Strauss, med ett deduktivt angreppssätt riskerar att gå förlorad då empiriska data ibland *med våld sorteras in i teorins kategorier*.⁵⁷ När det gäller den induktiva ansatsen så förväntas forskaren gå ut i verkligheten, helt utan föreställningar och förväntningar, och utifrån detta samla in relevant information. Tanken är att inget skall påverka vad forskaren samlar in, och att det därmed skall finnas en öppenhet i det informationssökande som forskaren bedriver. Efter undersökningen så systematiseras data och utifrån detta formas teorin.⁵⁸

Eftersom uppsatsens syfte är av explorativ karaktär, krävs en djupare förståelse och därmed en mer nyanserad och djupgående information hos insamlad data. Detta har lett till ett behov av att, istället för att vända sig mot många undersökningsenheter, har istället endast ett fåtal valts ut för att undersökas mer på djupet med en öppenhet för ny och oväntad information.⁵⁹ Eftersom den kvalitativa metoden framför allt lägger tonvikten på *orden* vid insamling och analys av data, istället för vid *siffror* som används vid kvantifiering, så var en kvalitativ metod den mest naturliga att använda. Den data som samlades in vid intervjuerna bygger på kvalitativa intervjuer med utrymme och möjlighet för respondentens egna ord och tolkningar. På detta sätt uppnås ett perspektiv vid analysen av insamlat material som bygger på två viktiga huvudingredienser i en kvalitativ forskningsstrategi; dels att respondentens synvinkel betonas men även att det finns en känslighet för kontext.⁶⁰

⁵⁵ Strauss, Anselm; Corbin, Juliet, *Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for developing Grounded Theory* (1998)

⁵⁶ Bryman, Alan; Bell, Emma, *Företagsekonomiska forskningsmetoder* (2005)

⁵⁷ Alvesson, Mats; Skoldberg, Kaj, *Tolkning och reflektion Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod* (1994)

⁵⁸ Jacobsen, Dag Ingvar, *Vad, hur och varför?* (2002)

⁵⁹ Jacobsen, Dag Ingvar, *Vad, hur och varför?* (2002)

⁶⁰ Bryman, Alan; Bell, Emma, *Företagsekonomiska forskningsmetoder* (2005)

Vid innehållsanalysen av årsredovisningarnas specifika identifierings- och värderingsupplysningar finns ett inslag av deduktion. Detta innebär också att i den inledande delen av forskningen antogs ett mera positivistiskt synsätt, det vill säga årsredovisningarna ansågs kunna betraktas objektivt för identifiering och kategorisering av problem. Utifrån det underlag som årsredovisningarna gav drogs sedan slutsatser utifrån de regelbundenheter och mönster som kunde urskiljas.

Sammantaget är alltså den insamlade empirin till största del av kvalitativ karaktär men även till viss del kvantitativ. Glaser och Strauss menar att dessa båda metoder korsar varandra och kan tillsammans användas både vid insamlingen av data och vid teoriverifieringen även om man i grounded theory ”fokuserar” på kvalitativa data.⁶¹

3.2 Tillvägagångssätt

Uppsatsens problemområde grundas på den debatt som uppkommit i samband med införandet av IFRS 3. Det tillvägagångssätt som har lett fram till svaret på uppsatsens frågeställning, och som presenteras i slutdiskussionen i kapitel 6, grundas på att ett urval gjorts där relevanta personer och händelser valts ut för att den data som samlats in i sin tur skulle vara relevant. Innehållsanalys av årsredovisningar och intervjuer genomfördes och när dessa inte längre bidrog med någon ny information, upphörde insamlingen av empiri och därefter fortsatte arbetet med att leta efter samband.

3.2.1 Innehållsanalys Årsredovisningar

Allteftersom data samlades in, användes denna i den fortsatta analysen. Innehållsanalysen av årsredovisningar var av förberedande karaktär och utgjorde sedan ett underlag för de frågor som utformades och ställdes till respondenterna vid de efterföljande intervjuerna. Förebild för innehållsanalysen var till viss del en undersökning, presenterad i redovisningstidskriften *Balans* ett år efter införandet av IFRS 3. Denna studie avsåg att studera hur samtliga företag noterade på Stockholmsbörsen hade fördelat anskaffningsvärdena för rörelseförvärv i de fall sådana gjorts. Även om den innehållsanalys som ligger till grund för detta examensarbete inte var av samma omfattning som den som presenterades i *Balans*, var syftet att se om det, på grundval av de uppgifter som lämnats i årsredovisningarna, gick att utläsa hur bolagen hade fördelat anskaffningsvärdena

⁶¹ Alvesson, Mats; Sköldberg, Kaj *Tolkning och reflektion Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod* (1994)

vid företagsförvärv samt vilken värderingsmetod som hade använts vid värdering av de immateriella tillgångarna. Före genomförandet av analysen så förbereddes arbetet på så sätt att de delar av årsrapporten som kunde vara intressant och relevant med utgångspunkt i uppsatsens problemområde, valdes ut. Då inga regler eller enhetlig praxis finns för var dessa upplysningar skall lämnas var det tidvis tidskrävande och svårt att finna denna information. Fokus låg därför framför allt på förvaltningsberättelsen, not om rörelseförvärv, not om immateriella tillgångar samt not om redovisningsprinciper.

De svenska bolag, noterade på Stockholmsbörsen, vars årsredovisningar analyserades, valdes ut med hänsyn till att minst ett förvärv skulle ha gjorts under året och att författarna fick tillgång till årsredovisningarna inom rimlig tid för arbetet. Totalt rörde det sig om årsredovisningar för 16 bolag varav 11 hade genomfört förvärv under året. Sammanlagt analyserades 26 förvärv. Syftet med innehållsanalysen var att ge ett underlag för de frågor som senare ställdes i intervjuerna men också att ge en bild av hur lätt eller svårt det är för användarna av de finansiella rapporterna att utläsa den information, som enligt IFRS 3, numera skall gå att finna i årsredovisningarna. Under arbetets gång studerades, jämfördes och kategoriserades materialet. Svaren till frågorna som användes vid analysen kodades med ettor och nollor beroende på om företagen hade uppfyllt kriterierna eller ej, och detta sammanställdes sedan för att kunna jämföras. Årsredovisningarna delades dessutom in i kategorier där sortering skedde efter företagens finansiella mått såsom vinst per aktie och skuldsättningsgrad. Detta för att finna eventuella samband mellan strukturerna på de finansiella rapporternas utförande och dessa mått; till exempel om det fanns något samband mellan väl genomförda och transparenta redovisningar av företagsförvärv och hög vinst per aktie. På så vis skulle eventuellt mönster och latent samband kunna upptäckas. I detta examensarbete kommer de analyserade företagen inte att presenteras vid namn. Däremot kommer bättre och sämre upplysningar att exemplifieras i resultatredovisningen av årsredovisningar i kapitel 4. Innehållsanalysen kommer sedan, tillsammans med insamlat material från genomförda intervjuer, att ge ett empiriskt underlag till slutdiskussionen i kapitel 6.

3.2.2 Intervjuer

I samband med att examensarbetet inleddes, kontaktades fem av de största redovisningsbyråerna i Sverige. Dessa tillfrågades om de hade möjlighet att medverka genom att ställa upp med respondenter, med erfarenhet av IFRS 3, till undersökningens intervjuer. För att underlätta för redovisningsbyråerna vid val av expertis presenterades i förväg uppsatsens frågeställning och syfte. Vid en första kontakt med redovisningsbyråerna framkom att denna expertis var hårt belastad då många uppsatsstudenter valt att skriva om detta ämne. Tre av de tillfrågade byråerna återkom dock med erbjudandet att ställa upp med sakkunniga respondenter. Två av intervjuerna skedde på respondenternas arbetsplatser. Vid intervjuerna medverkade samtliga författare för att under intervjuens gång kunna anteckna och registrera de svar och uttryckssätt som framkom, för att få fram så nyanserade svar som möjligt. Detta skulle möjligtvis kunna ha underlättats om svaren hade bandats, men detta alternativ valdes bort för att undvika att svaren skulle påverkas av att samtalet blev inspelat. Två av intervjuerna gjordes över telefon, då dessa experter var placerade i Stockholm. De intervjuer som genomfördes var, som tidigare nämnts, av kvalitativ karaktär och förutbestämda frågor ställdes till respondenterna. Samtliga respondenter hade önskemål om att få ta del av frågorna i förväg, vilket de också fick. Då intervjuerna var av semistrukturerad karaktär kunde diskussionen föras relativt fritt mellan frågorna och svaren behövde inte nödvändigtvis komma i en viss ordning. Grunden för samtliga intervjuer var emellertid densamma och resultatet kunde därmed sammanställas på ett jämförbart sätt. I denna undersökning intervjuades fyra redovisningsexperter vilka, enligt överenskommelse med dessa, valts att hålla anonyma.

En av respondenterna har arbetat på en av Sveriges stora revisionsbyråer sedan 1988 och har idag befattningen Senior Manager. Idag är han specialist på standarderna IFRS 3 och IAS 36 och undervisar ansvariga på olika börsbolag i hur dessa standarder skall tillämpas. Han fungerar även som stöd för revisorerna på den egna byrån vid värderingsfrågor i samband med köp och försäljning av bolag.

En annan respondent är revisor och redovisningsspecialist, har arbetat inom revisionsbranschen i 20 år och med IFRS 3 sedan införandet 2005. Idag fungerar respondenten som stöd för börsnoterade bolag vad gäller IFRS, samt arbetar även med kvalitetssäkring vad gäller den egna byråns tillämpning av IFRS.

En tredje respondent har jobbat med redovisning sedan 1990 och arbetar på en av Sveriges största revisionsbyråer sedan tre år tillbaka. Tidigare satt han med i Redovisningsrådet där han var med och utformade de svenska standarderna. Han är idag specialiserad på IFRS 3.

Den fjärde respondenten är värderingsexpert och arbetar också på en av Sveriges största revisionsbyråer. Här är respondenten ansvarig för byråns värderingsfrågor vad gäller immateriella tillgångar.

3.3 Litteratursökning

Mot slutet av arbetet med uppsatsen behandlades aktuell litteratur med relevans för forskningsområdet. Det mesta av denna samlades in redan under studiens gång, men det var först när de centrala delarna av problemet hade lokaliserats som litteratur som tog upp problemets kärna behandlades. Här handlade det om att analysera bakgrunden till att redovisningen enligt IFRS 3 inte fullt ut lett till den jämförbarhet som är ett av huvudmålen med konvergensprojektet. Denna litteratur var sedan till god hjälp för att ge stöd åt och underbygga de teorier som genererats i denna uppsats.

Den litteratur som ligger till grund för detta arbete har främst återfunnits på Ekonomihögskolans bibliotek. De artiklar som använts har hittats efter att sökningar gjorts i databaserna som återfinns i Lunds universitets kursbibliotek. Främst har de vetenskapliga artiklarna hittats vid sökningar i databasen Elin. Vid dessa sökningar har kombinationer av relevanta ord för forskningsområdet såsom exempelvis fair value, intangible assets och regulation använts. Den debatt som ledde vårt intresse till IFRS 3, och som vi senare även använt oss av i uppsatsen, återfanns i databasen FAR KOMPLETT Online. Här gjordes sökningar på ord såsom exempelvis IFRS 3, värdering, verkligt värde och immateriella tillgångar.

3.4 Metodkritik

Här lyfts den kritik fram som finns till de metodval som gjorts. Det är viktigt att reflektera över denna med tanke på att svaren på uppsatsens frågeställning påverkats av de val som gjorts.

3.4.1 Kritik mot vald metod

Den kritik som riktats mot grounded theory menar att det finns en risk att man kan hamna i tolkningar som egentligen präglas av "sunt förnuft". En annan kritik som riktats mot denna teori är att man kanske inte lyckas framföra något nytt utan risken finns att man återigen "uppfinner hjulet" eftersom forskare faktiskt redan har beträtt de flesta områden. För att undvika detta bör man, innan uppgiften

påbörjas, säkerställa att det man skall försöka åstadkomma inte redan sagts av andra forskare.⁶²

Kvalitativ metod anses ibland vara subjektiv eftersom resultaten bygger på forskarnas egen uppfattning om vad som är viktigt och betydelsefullt. Även relationen till den som besvarar frågorna kan påverka subjektiviteten hos forskaren.⁶³ Metoden kan även kritiseras för att respondenten påverkas av forskaren närvaro på så sätt att svaren kan ifrågasättas vad beträffar uppriktighet.⁶⁴ En replikation av undersökningen kan också vara svår att göra då undersökningens utformning bygger på forskarens egna intressen och tolkningar.⁶⁵ En av den kvalitativa metodens styrkor är informationens omfattning och nyansrikedom. Kritiker menar dock att detta också kan innebära en svaghet då det innebär en svårighet att förhålla sig till ett så komplext material. Dels genom att öppenheten kan ifrågasättas då forskaren kanske silar materialet efter eget intresse, men även genom att det är svåröverblickat och därmed svårtolkat.⁶⁶

3.5 Sammanfattning

Uppsatsen bygger på att kvalitativ data har samlats in. Detta har gjorts enligt det utvecklade synsättet av den kvalitativa dataanalysen, som kallas grounded theory. Grounded theory härleds från insamlad data och är därmed induktivt utvecklad. I denna metod finns ett nära samband mellan datainsamling, analys och den resulterande teorin. För att finna ett svar på uppsatsens frågeställning genomfördes två delundersökningar, dels en innehållsanalys av årsredovisningar och dels intervjuer med redovisningsexperter. Innehållsanalysen av årsredovisningarna har utgjort underlaget för de frågor som sedan ställts i intervjuerna. Ett fåtal respondenter valdes ut, för att sedan kunna analyseras på djupet. Intervjufrågorna var öppna och på så sätt lämnades det plats för den intervjuades egna ord och berättelser. På detta vis kunde en öppenhet i undersökningens informationssökande hållas.

⁶² Alvesson, Mats; Sköldbberg, Kaj, *Tolkning och reflektion Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod* (1994)

⁶³ Bryman, Alan; Bell, Emma, *Företagsekonomiska forskningsmetoder* (2005)

⁶⁴ Jacobsen, Dag Ingvar, *Vad, hur och varför?* (2002)

⁶⁵ Bryman, Alan; Bell, Emma, *Företagsekonomiska forskningsmetoder* (2005)

⁶⁶ Jacobsen, Dag Ingvar, *Vad, hur och varför?* (2002)

4. Resultatredovisning

Årsredovisningar

I detta kapitel presenteras resultatet av den innehållsanalys av årsredovisningar som genomförts. Detta för att ge en bild av hur företagen redovisat sina förvärv under 2006. Dels görs kopplingar till litteraturgenomgången och dels diskuteras på vilket sätt det som framkommit i analysen, har varit av relevans vid utformandet av de frågor som sedan ställts i de efterföljande intervjuerna.

4.1 Särredovisning och fördelning av immateriella tillgångar

Vid sammanställningen av de analyserade förvärven framkom att särredovisning av immateriella tillgångar skett vid samtliga förvärv. Bolagen hade i 69 % av fallen identifierat en kundrelation och ett varumärke hade identifierats vid 42 % av förvärven. Endast i 42 % av fallen var upplysningarna så tydliga att fördelningen av de immateriella tillgångarna gick att utläsa. I vissa fall fanns inga upplysningar alls som berörde denna fördelning och i hela 58 % av förvärven hade posterna klumpats ihop till en större post vilket gjorde det omöjligt att utläsa fördelningen. Exempelvis så kunde det vara så att bolagen i noten om företagsförvärv beskrivit att särredovisade immateriella tillgångar bestått av teknologi, varumärken och kundrelationer men ingen information fanns sedan att tillgå om hur beloppen fördelats, vare sig här eller någon annanstans i årsredovisningarna. Vid något tillfälle användes dessutom ovanliga begrepp för att beskriva de olika immateriella tillgångarna, vilket försämrade jämförbarheten.

Enligt de utökade upplysningskraven i IFRS 3 skall, som tidigare nämnts, förvärvaren lämna upplysningar som hjälper användarna av företagets finansiella rapporter att kunna bedöma karaktären och den finansiella effekten av varje enskilt rörelseförvärv som skett.⁶⁷ Eftersom innehållsanalysen visade att det var vanligt förekommande med otydlig eller obefintlig fördelning av de identifierade

⁶⁷ Internationell redovisningsstandard i Sverige – IFRS/IAS 2007

immateriella tillgångarna ansågs det relevant att ställa frågor vid påföljande intervjuer, för att försöka få en förklaring till detta.

4.2 Värderingsmetoder

Analysen visar att det endast i 50 % av fallen gick att utläsa vilken metod som hade använts vid värdering av de immateriella tillgångarna. Här konstaterades även en skillnad i hur de olika revisionsfirmorna hanterat denna upplysning. Hos de förvärv som hanterats av en specifik revisionsfirma saknades uppgifter om värderingsmetoder i samtliga förvärv vilket påverkade det totala utfallet negativt. I de fall som andra revisionsfirmor varit delaktiga, fanns däremot värderingsupplysningar att tillgå vid cirka 65 % av förvärven. Nedan följer ett par exempel på knapphändiga formuleringar om vilket tillvägagångssätt som tillämpats vid värdering: *”Anskaffningsvärdet för identifierbara immateriella tillgångar som förvärvats som en del av ett företagsförvärv utgörs av det bedömda verkliga värdet vid förvärvstidpunkten”* och *”Verkligt värde har fastställts med tillämpning av allmänt vedertagna principer och metoder”*.

Den föreställningsram som utvecklats av IASB anger hur finansiella rapporter bör utformas och förutsätter att det skall gå att jämföra rapporter mellan olika företag. För att detta skall vara möjligt krävs då att informationen är jämförbar och då bör de värderingsprinciper och presentationstekniker som används för likartade transaktioner redovisas på ett likartat sätt.⁶⁸ Det är alltså av stor vikt att det vid värdering av varje enskilt tillgångsslag tillämpas en så lämplig värderingsmetodik som möjligt och att denna baseras på rimliga förutsättningar.⁶⁹ Eftersom det i innehållsanalysen visade sig att en stor andel av förvärven saknade upplysningar om vilka värderingsmetoder som använts, ansågs detta vara av relevans vid utformandet av frågor till intervjun.

⁶⁸ Internationell redovisningsstandard i Sverige – IFRS/IAS 2007

⁶⁹ Ekengren et al. (2007) ”Ökad konformitet i balansräkningarna” *Balans*

4.3 Goodwill

Information om vad det är som kvarstår som goodwill har lämnats vid 88 % av förvärven. I en av de analyserade årsredovisningarna fanns en utomordentligt tydlig beskrivning av vad goodwillposten innehöll: *”Goodwill uppgick till xxx och består av framtida marknadsandelar och synergier. Förvärvet för med sig ny teknologi till xxx-koncernen och ett produktsortiment som kompletterar koncernens nuvarande sortiment av tätningar. Detta tillsammans med xxx: s (förvärvade bolagets) kanaler till marknaden och närvaro inom nyckelsegment, kommer att skapa synergier och stärka koncernens marknadsposition inom industritätningar och skapa mervärde för kunderna inom dessa segment.”*

En sådan tydlig beskrivning var däremot sällsynt i de årsredovisningar som analyserades och även om det vid de flesta förvärv lämnades information om vad goodwillposten innefattade, så var det vanligt med mycket kortfattade beskrivningar såsom exempelvis: *”Goodwill är huvudsakligen hänförlig till synergier samt immateriella tillgångar som ej uppfyller kriterierna för separat redovisning”* och *”Goodwill avser förvärv av marknader, där enskilt värde på annan tillgång inte kunnat identifieras.”* I allmänhet så hänvisas goodwill till synergieffekter utan närmare specificering. Vissa bolag använder exakt samma formulering vid beskrivning av vad goodwill innefattar vid samtliga av sina förvärv, vilket kan tyda på av att ingen närmare eftertanke ägnats åt denna upplysning.

I de utökade upplysningskrav som ställs i IFRS 3 ingår att företagen skall ge en beskrivning av vad det är som har bidragit till eventuell goodwill.⁷⁰ I den utförda innehållsanalysen framkom enligt ovan att det vid de flesta förvärv lämnas sådan information. Det faktum att vissa företag genomgående använde samma formulering vid denna beskrivning i varje förvärv gjorde att det kändes relevant att ta reda på om lämnade upplysningar bidrog till att ge användarna av de finansiella rapporterna en bättre insyn i genomförda förvärv.

⁷⁰ Deloitte (2004) ”En guide till IFRS 3”

4.4 Övriga reflektioner

4.4.1 Övriga samband

Utifrån analysen kan inga klara samband ses mellan skuldsättningsgrad eller vinst per aktie och utförligheten i de upplysningar som lämnats. Möjligtvis syns en tendens till att de företag som har hög vinst per aktie har fått en lägre genomsnittlig poäng. Dock är det svårt att utifrån insamlat material dra några generella slutsatser om huruvida detta gäller börsnoterade bolag över lag, då studien inte är tillräckligt omfattande.

4.4.2 Nedskrivningar

Vid analysen kan konstateras att 5 av totalt 11 bolag har sett en värdeminskning av goodwill eller immateriella tillgångar under det år som gått, vilket har resulterat i att nedskrivningar har gjorts under året.

4.4.3 Rapportering

Då det med utgångspunkt i innehållsanalysen gick att se en stor skillnad i hur olika företag redovisade sina förvärv i enlighet med IFRS 3, så var det av relevans för detta examensarbete att ta reda på varför denna skillnad i rapportering förekommer. Vid utformandet av frågorna som senare ställdes i intervjuerna var det därför av vikt att ta reda på om skillnaderna bestod i att olika tolkningar av standarden gjordes eller om det finns andra skäl till denna skillnad.

4.4.4 Granskning

Skillnader kunde också urskiljas, mellan de revisionsfirmor som granskat och skrivit under årsredovisningarna, när det gäller uppfyllandegrad av de olika upplysningarna:

Tabell 1 Uppfyllelsegrad i % fördelat på de olika revisionsfirmorna

Fråga	Rev. byrå 1	Rev. byrå 2	Rev. byrå 3
1. Har särredovisat immateriella tillgångar	100	100	100
2. Utläsbar fördelning av immateriella tillgångar	14	67	83
3. En kundrelation har identifierats	86	67	33
4. Ett varumärke har identifierats	50	0	67
5. Har specificerat kvarvarande goodwill	93	83	83
6. Vanliga ord beskriver de immateriella tillg.	100	67	100
7. Värderingsmetod har angivits	64	67	0

(Källa: Egen sammanställning)

4.5 Sammanfattning

För att få ett underlag till intervjufrågorna genomfördes en innehållsanalys av årsredovisningar för att se hur svenska börsnoterade företag hade redovisat de förvärv som gjorts under perioden. Utifrån denna analys gick det att utläsa att särredovisning av immateriella tillgångar skett vid samtliga förvärv men att det ofta fanns vissa brister i fördelningen av dessa som försvårade utläsbarheten. Även upplysningarna om vilka värderingsmetoder som använts var i många fall knapphändiga eller obefintliga. Information lämnades i de flesta förvärven om vad den resterande goodwillposten innehöll. Dock var denna information många gånger kortfattad och likformigt utformad. Det gick att se en stor skillnad i hur olika företag redovisade sina förvärv och vad som ingick i dessa upplysningar. Skillnader fanns också i uppfyllandegrad hos de olika revisionsfirmorna. Utifrån den analys som gjordes gick det sedan att finna vilka områden i rapporteringen av företagsförvärv som var av relevans för utformandet av intervjufrågorna. Detta för att kunna leda till att forskningsfrågan besvaras.

5. Resultatredovisning Intervjuer

I detta kapitel redogörs för de intervjuer som genomförts. Resultatet presenteras i fem delavsnitt där respondenternas åsikter redovisas varvat med kopplingar till tidigare redovisad litteratur. Slutligen ges en sammanfattning av kapitlet.

5.1 De finansiella rapporterna

Huruvida införandet av IFRS 3 har lett till att ge användarna av de finansiella rapporterna en bättre insyn i redovisningen av genomförda förvärv diskuteras och samtliga respondenter är av åsikten att mer information delges nu jämfört med tidigare. Detta i och med att man nu lyfter in förvärvsanalysen i årsredovisningen, där det bland annat skall visas vilka justeringar som gjorts mellan redovisat och verkligt värde. Läsarna ges också en bättre förståelse för förvärvets värde då det även skall specificeras hur stor del av koncernens resultat som det förvärvade bolaget bidragit med, i de fall då detta är möjligt. Samtliga respondenter menar dock att ytterligare förbättringar fortfarande kan göras för att öka informationsvärdet för läsaren.

Syftet med att införa mer enhetliga redovisningsstandarder, är enligt IASB: s föreställningsram, att uppnå en högre grad av insyn och jämförbarhet vad gäller olika bolags finansiella information. För att de finansiella rapporterna skall kunna fungera som underlag för olika användare vid beslut i ekonomiska frågor, och för att informationen i rapporterna ska vara jämförbar förutsätts att likartade värderingsprinciper och presentationstekniker används för likartade transaktioner.⁷¹ Respondenterna tycker dock att företagen har varit lite dåliga på att ange val av värderingsmetoder i årsredovisningen, vilket de menar skall stå. De anser att detta kanske kan bero på att bolagen inte vill blotta sig helt, och att de istället ser till hur mycket information andra bolag har delgett i sina årsredovisningar. Ser man på presentationen av förvärvsanalysen i årsredovisningen så finns där ofta relativt små eller inga belopp vad gäller kundrelationer och kontrakt. Respondenterna tycker att detta är fel och menar att kundrelationer finns ju eftersom det är dessa man köper. Att hela värdet läggs på goodwill är ju inte

⁷¹ Internationell redovisningsstandard i Sverige – IFRS/IAS 2007

korrekt. Vissa bolag har därför fått göra korrigeringar i efterhand när de har granskats. Tittar man närmare på det så finns det enligt respondenterna upplysningar som bolagen missar medvetet och omedvetet - vissa vill kanske inte lämna den information som standarden kräver. *"Företagen kan ibland tycka att det är konkurrenshämmande och väljer ibland att inte redovisa allt. I det stora hela har de dock varit duktiga."* Om det nu är så att företagen missar upplysningar på det sätt som framkom i intervjuerna, så går detta inte i linje med det som IASB menar i sin föreställningsram: om informationen som lämnas skall vara användbar, måste den vara tillförlitlig. Informationen räknas som tillförlitlig om den återger transaktioner och händelser på ett korrekt sätt.⁷²

Att goodwill måste definieras och inte bara benämnas som goodwill, ger läsarna ett större informationsvärde anser respondenterna. Goodwill bör definieras genom exempelvis synergieffekter, humankapital eller framtida vinster. På så vis får styrelsen bättre insyn. För den externa läsaren är det förmodligen svårare att dra någon nytta av denna information då den grundas på många antaganden. För att få en mer detaljerad information krävs därmed att analytikerna vänder sig direkt till bolagen. Där finns det dock en problematik med att all information inte får offentliggöras.

För att den finansiella rapporteringens utformning skall kunna förbättras efterlyses bättre vägledning. En av respondenterna föreslår att man skulle kunna ge informationen i mer aggregerad form och tillåta mer övergripande information för att göra det mer läsbart men mindre utlämnande för företagen.

5.2 Rättvisande bild

De nya IFRS standarderna ställer nya krav och i diskussionen om hur respondenterna ser på att redovisningen nu skall göras till *verkliga värden* istället för *historiska värden* lyfts både positiva och negativa konsekvenser fram. Respondenterna menar att det är bra att dolda värden lyfts fram. *"Historiska värden ger ingen rättvisande bild. Det säger inget om värdeutvecklingen."* Detta stämmer väl överens med vad Barlev och Haddad säger då de menar att användandet av verkliga värden erbjuder en mer fullständig insyn och därmed en ökad transparens.⁷³ Någon respondent pekar på att klyftan mellan hög- och lågkonjunktur blir större för företagen; exempelvis när konjunkturen vänder ner, räntan går upp och risken ökar. Bolagen får då en lägre lönsamhet och samtidigt högre nedskrivningar vilket är dubbelt illa. Detta, menar en av respondenterna, har

⁷² *Internationell redovisningsstandard i Sverige – IFRS/IAS 2007*

⁷³ Barlev, Benzion; Haddad, Joshua R (2003) "Fair value accounting and the management of the firm" *Critical perspectives on accounting*

resulterat i att försiktiga ekonomichefer försöker få så lite goodwill som möjligt och istället fler tidsbestämda immateriella tillgångar. En annan respondent anser dessutom att en mer rättvisande bild uppnås med verkliga värden på tidsbestämda immateriella tillgångar. ”Kundrelationer är exempelvis inte värda hur mycket som helst, hur länge som helst, särskilt om man inte underhåller dem. Det blir mer rättvisande om dessa skrivs av på x antal år än om det bara hamnar i goodwill som inte skrivs av alls.”

Den förändring vi har nu som går mot verkliga värden är i grunden bra anser respondenterna. Bolagen kommer att anpassa sig till detta och se till att de på ett bra sätt får fram verkliga värden där så krävs. Analytiker och andra intressenter frågar efter detta hela tiden. Verkliga värden leder till en högre jämförbarhet. Man kan då jämföra företagets resultat och ställning med varandra. Förutsättningen för detta är emellertid att alla använder sig av samma tillvägagångssätt, vilket inte görs idag. Enligt IASB: s föreställningsram så är jämförbarheten en av de kvalitativa egenskaper som informationen bör uppfylla. För att få räknas som jämförbar, måste då värderingsprinciper och presentationstekniker för likartade transaktioner redovisas på ett likartat sätt.⁷⁴ Sten Jönsson menar att det kan vara ett problem med att olika länder uppfattar och tolkar samma lagtext på olika sätt beroende på deras tidigare erfarenheter och värderingar i sitt arbete med redovisning och menar att redovisningen kan vara ett kulturellt fenomen.⁷⁵ Olika tolkningar om vad en rättvisande bild innebär, har också tolkats olika beroende på respektive lands redovisningstradition.⁷⁶ Syftet med IASB: s mer enhetliga redovisnings-system är att uppnå en högre grad av insyn och jämförbarhet.⁷⁷

5.3 Värderingsproblematiken

Respondenterna var eniga om att införandet av IFRS 3 har fungerat relativt bra men att problematiken finns i samband med identifieringen och värderingen av de immateriella tillgångarna: ”Värderingen av de immateriella tillgångarna är den stora grejen.” På frågan om vilka svårigheter som finns med värderingen av de immateriella tillgångarna svarade en av respondenterna: ”Det finns hur många som helst.”

Som tidigare nämnts i litteraturkapitlet, är idealiska förutsättningar vid värdering till verkliga värden att 1) det finns en marknad för varje slag av tillgångar och

⁷⁴ Internationell redovisningsstandard i Sverige – IFRS/IAS 2007

⁷⁵ Jönsson, Sten (1991) ”Role making for accounting while the state is watching” *Accounting, Organizations and Society*

⁷⁶ Smith, Dag, *Redovisningens språk* (2006)

⁷⁷ Internationell redovisningsstandard i Sverige – IFRS/IAS 2007

skulder, 2) skattningarna i förberedelseprocessen är obetydliga och 3) att det är omöjligt att ge vilseledande information i de finansiella rapporterna.⁷⁸ De värderingsproblem som framkom under intervjuerna ger en bild av att det ofta är svårt att uppfylla dessa förutsättningar när immateriella tillgångar skall värderas i samband med företagsförvärv.

Respondenterna tog upp att marknadsvärdering, som rekommenderas i IAS 38, är den värderingsmetod som i första hand skall användas när det finns en aktiv marknad. Men de är också överens om att det inte finns någon aktiv marknad för immateriella tillgångar mer än möjligtvis med utsläppsrättigheter, vilket gör att denna värderingsmetod inte används i praktiken. En av respondenterna uttrycker det som: *"För oss existerar inte denna värderingsmetod eftersom vi inte hittills har haft den marknaden."* Därför anser de att andra metoder måste användas. Enligt IAS 38 så skall, i de fall då det inte finns något aktuellt marknadspris att tillgå, en jämförelse istället göras med närmast föregående transaktion av likartat slag för att få fram ett verkligt värde. För att detta skall bli tillförlitligt är det viktigt att se till att de ekonomiska förutsättningarna är likvärdiga för dessa transaktioner.⁷⁹ Respondenterna nämner att det istället ofta används ett inkomstangreppssätt där framtida intäkter nuvärdesberäknas och att avkastningskraven här varierar från gång till gång, vilket är en bekräftelse av vad Quilligan säger då hon menar att det är just avsaknaden av en aktiv marknad som gör att ett inkomstangreppssätt oftast är den metod som används. Respondenterna nämnde även att kostnadsberäkningar görs i vissa fall. Att kostnadsangreppssättet användes sällan vid värderingen var föga överraskande och bekräftade Reilly's resonemang om svagheten med att använda detta angreppssätt när det handlar om att värdera just immateriella tillgångar eftersom det här oftast saknas likvärdiga eller jämförbara tillgångar då dessa ofta innehar unika kvalitéer.⁸⁰

De flesta respondenterna är eniga om att kundrelationer är något som skall kunna identifieras och värderas eller som en respondent uttryckte det: *"Går det inte att identifiera en kundrelation då frågar jag mig vad det är man köper."* Vid värdering av kundrelationer framkom att värderingsmetoden "multi-period excess earnings method" används. Svårigheterna ligger enligt respondenterna i att veta vilka kassaflöden respektive enhet kommer att generera samt att skatta tillgångens livslängd. Man måste veta kundstockens omsättningshastighet för att kunna försöka värdera kundrelationen. Samtidigt som man ser till den historiska kundlojaliteten så måste hänsyn tas till kundens reaktion då en ny ägare kommer in i bilden. Kommer då lojaliteten att kvarstå eller vänder de sig till konkurrenter?

⁷⁸ Barlev, Benzion; Haddad, Joshua R (2003) "Fair value accounting and the management of the firm" *Critical perspectives on accounting*

⁷⁹ *Internationell redovisningsstandard i Sverige IFRS/IAS 2007*

⁸⁰ Reilly, Robert F; Schweih, Robert P, *Valuing Intangible Assets* (1999)

Vet man hur många som finns kvar efter en vecka? Bedömningarna innehåller ett stort mått av subjektivitet och en av respondenterna efterlyser vägledning då, enligt denna, alla revisionsbyråer idag gör olika.

En av respondenterna pekar på ett annat problem: om ett bolag förvärvas för att komma åt en marknad, går det då verkligen att identifiera och värdera den? Här menar respondenten att i och med svårigheterna med att värdera marknadens avkastning så benämner en del tillgångarna istället som "kundrelationer", "kundkontrakt" eller liknande. Även här efterlyser respondenten mer vägledning. Ibland finns försäljningskontrakt där ännu inget är sålt men som ändå ska värderas till verkliga värden. Bolagen vill helst slippa detta eftersom de då redan vid värderingen in-tecknat framtida vinster som de hellre skulle vilja ta upp vid försäljningstillfället.

Respondenterna är också överens om att varumärken ofta går att identifiera och att den värderingsmetod som främst används är "relief of royalty", det vill säga vad man hade varit beredd att betala för royalty för varumärket om man inte hade köpt det. En av respondenterna påpekar också att vissa problem kan uppstå ifall bolagets strategi är att det skall inlemmas i det egna varumärket. I dessa fall måste ju ändå varumärket värderas och tidsbestämmas för att sedan kunna skrivas av. Vad är det då värt? Respondenterna menar att varje situation får lösas allt eftersom de uppstår.

En annan sak som kan vara svår är om man köper ett företagskoncept. Detta kanske kan verka helt logiskt, men det kan ändå vara svårt att värdera och det finns idag en stor osäkerhet om vad man i rapporteringen vågar skriva att detta består av, då ett koncept innehåller många olika delar.

Problemet när det gäller patent är att kunna avgöra när i tiden licensintäkterna uppkommer för att kunna diskontera kassaflödena. Om detta inte går att räkna på kan istället nedlagda kostnader (återanskaffningsvärdet) räknas ut. Det vill säga vad denna forskning skulle ha kostat bolaget om de själva skulle ha lagt ner resurser för att nå detta skede i utvecklingsfasen.

En annan svår fråga är att avgöra när en immateriell tillgång har en obestämd nyttjandeperiod. En av respondenterna menar att tillgångar med obestämd nyttjandeperiod ofta återger en mer rättvisande bild eftersom nedskrivningar då sker allteftersom det behövs.

Alla dessa problem som framkom i intervjuerna, och som förekommer i samband med värderingen av immateriella tillgångar, visar på att de förutsättningar, som nämndes i början av detta avsnitt, och som är idealiska för att verkliga värden

skall kunna tas fram, är svåra eller omöjliga att uppfylla: 1) Det finns i princip ingen tidigare marknad för immateriella tillgångar 2) Det sker på ett flertal punkter skattningar vid olika stadier i värderingsprocessen 3) Kanske inte vilseledande, men likväl utelämnande av information förekommer i den finansiella rapporteringen. Detta stämmer väl överens med det som Barlev och Haddad menar är just det största problemet med värdering till verkliga värden.⁸¹

På frågan om det idag finns någon bra vägledning för hur värderingen skall göras på bästa sätt så är respondenterna överens om att det finns en viss vägledning i IAS 38, i byråernas interna skrifter samt i RedU 7. En respondent hänvisar till IVSC, *International Valuation Standards Committee* i London som gett ut hänvisningar och en annan till AICPA, *American Institute of Certified Public Accountants* i USA, men respondenterna menar ändå att den vägledning som finns inte är tillräcklig, eller som en av dessa uttryckte det: *"En vägledning är verkligen önskvärd. Det finns ingen bra svensk handledning och därför görs många skattningar."* En av respondenterna hänvisar till den interna kommunikationen inom byrån, medan en annan respondent betonar vikten av kommunikation mellan revisionsbyråerna för att uppnå ett mer enhetligt tillvägagångssätt.

En av respondenterna menar att de personer som tidigare sysslat med företagsvärdering dock inte ser värderingen som ett stort problem då de har gjort detta förut. De har ju en erfarenhet av vad saker och ting är värda eftersom värderingsmetodiken är densamma. De tittar på förutsättningarna och på det som inte finns i balansräkningen. *"Förr satte man en prislapp totalt, men inte på de enskilda delarna."*

5.4 Den offentliga debatten

På frågan om det förs en offentlig debatt om de eventuella problem som finns med IFRS 3 hänvisar samtliga respondenter till de artiklar och den debatt som finns i tidningen Balans. I denna tidskrift svarar man på varandras inlägg. *"De flesta i vår värld läser Balans för det är där den mer djuplodande diskussionen förs."* IASB har även rekommendationer på sin hemsida. Enligt en respondent så förs inga diskussioner mellan byråerna medan en annan menar att det finns en viss informell kontakt eftersom de hjälper varandras klienter för att slippa jävsituationer. FAR SRS, som innefattar folk från olika revisionsbyråer, publicerar också uttalanden efter att problem tagits upp och diskuterats. I övrigt uppger ett par av respondenterna att de även tar del av annan litteratur för att hålla

⁸¹ Barlev, Benzion; Haddad, Joshua R (2003) "Fair value accounting and the management of the firm" *Critical perspectives on accounting*

sig uppdaterade när det gäller redovisningsfrågor. En respondent ger IFRS-paketet som exempel och en annan nämner tidskriften *Accountancy*.

Sten Jönsson talar om vikten av att det finns en debatt angående olika redovisningsproblem och han menar att debatten är som störst när det råder oordning inom redovisningen. Det måste finnas ett forum där redovisningsprofessionen kan kommunicera med varandra och han uppmanar till en intensifierad debattering av problem. Detta menar han bör göras för att eventuella problem skall komma fram i det offentliga ljuset. Genom att problem debatteras utsätts de för en slags kontroll, vilket kan leda till att eventuella luckor inom regleringen undviks och nya redovisningsregler kan då vid behov utvecklas.⁸² Vid intervjuerna framkom att den huvudsakliga debatt som förs inom redovisningsprofessionen, angående de problem som uppkommit i samband med införandet av IFRS 3, främst återfinns i tidskriften *Balans*, en tidning som ges ut av FAR och läses av dess medlemmar.

5.5 Efterlevnaden av regleringen

När frågan kommer till hur väl köpeskillingarna har allokerats i förvärvsanalyserna, anser respondenterna att få bolag klarar av och gör detta fullt ut men att nivån ändå är tillfredsställande och sker i samma utsträckning här i Sverige som i andra länder. Samtliga respondenter anser att det kanske inte fungerade så bra det första året efter införandet av IFRS 3, men att det redan året därpå såg bättre ut. Enligt respondenterna finns det ibland en frustration i de rapporterade bolagen över hur mycket arbete som skall läggas ner för att uppfylla de upplysningskrav som ställs. En del känner sig pressade och lägger stora resurser på att uppfylla dessa medan andra gör grova skattningar. Företagen bär själva ansvaret för att kraven uppfylls men det är revisionsbyråerna som innehar kompetensen och därför konsulteras dessa i de flesta fall. På grund av jäv får revisorn dock inte både sköta värdering och revision i samma bolag utan istället sköter revisorerna värderingsfrågorna i varandras bolag. Endast i de större börsbolagen förekommer att personal utbildas för att själva kunna utföra värderingen, men det är ovanligt.

Om den information som lämnas i årsredovisningarna är bristfällig, har revisorerna rätt att kräva förtydligande. Det kan uppstå diskussion mellan revisor och bolag i de fall bolagen inte är villiga att delge den information som krävs.

⁸² Jönsson, Sten (1991) "Role making for accounting while the state is watching" *Accounting, Organizations and Society*

Endast om avvikelserna inte är av väsentlig betydelse, kan revisorn välja att godkänna den lämnade informationen.

Vad gäller kontrollen av om standarden verkligen efterlevs betonar respondenterna att revisorn faktiskt har granskat och skrivit under årsredovisningen. Det finns dock en tillsynsmyndighet i varje land, som har det yttersta ansvaret för kontrollen och i Sverige ligger detta på statliga Finansinspektionen. Dessa har gett i uppdrag åt NGM och OMX att granska de bolag som finns på respektive börs. Efterlevnaden av IFRS 3 granskas inte i detalj, utan istället ses till helheten. Detta fungerar på motsvarande sätt i de flesta länder, även om det oftast är så att motsvarigheten till Finansinspektionen gör den direkta tillsynen. *”Förmodligen så är Sverige inte något av de länder som är bäst bemannat när det gäller den här tillsynen. Beroende på att de har bättre resurser i många andra länder så är nog tillsynen där något strängare...än så länge i alla fall.”* En av respondenterna menar att den tillsyn som SEC bedriver i USA, är utomordentligt tuff. De gräver sig ner i verkliga detaljer och ifrågasätter. *”Jag vill inte säga att det kommer att bli fullt lika tufft i Sverige, men det går definitivt åt det hållet.”*

5.6 Sammanfattning

Intervjuerna visar på att det i de finansiella rapporterna nu delges mer information än tidigare, men att förbättringar fortfarande kan göras. Det finns ibland upplysningar som bolagen missar medvetet och omedvetet då de anser att informationen kan vara konkurrenshämmande. Respondenterna är i stort sett positiva till utvecklingen av redovisning till verkliga värden, då de anser att detta ger en mer rättvisande bild och att det leder till en ökad jämförbarhet. De menar samtidigt att den ökade jämförbarheten bara kan uppnås om alla använder sig av samma tillvägagångssätt. Problemen som uppkommit i samband med införandet av standarden rör främst identifieringen och värderingen av de immateriella tillgångarna. De aktuella problemen debatteras av redovisningsprofessionen i tidskriften Balans. Kontrollen av standardens efterlevnad, är något som idag ligger på statliga Finansinspektionen som har överlåtit den direkta tillsynen till respektive börs. Det framkom att den tillsyn som sker i exempelvis USA, är tuffare än den som finns i Sverige.

6. Slutdiskussion

Denna slutdiskussion inleds med att forskningsfrågan besvaras med hjälp av den insamlade empirin. Därefter ges en redogörelse för studiens teoretiska bidrag. Detta följs av reflektioner över studiens slutsats och avslutas med förslag till fortsatt forskning.

6.1 Forskningsfrågan besvaras

För att få en bild av hur övergången till IFRS 3 har gått och hur väl regleringen efterlevs, ställdes i början av detta examensarbete frågan:

Vilka effekter har införandet av IFRS 3 fått på redovisningen vid företagsförvärv?

Vid genomgången av årsredovisningarna gick det att utläsa att särredovisning av immateriella tillgångar hade skett vid samtliga förvärv, men undersökningen visar att det ofta brister i fördelningen av dessa vilket försvårar utläsbarheten. Även upplysningarna om vilka värderingsmetoder som används är i många fall knapphändiga eller obefintliga. Information om vad den resterande goodwill-posten innehåller lämnas vid de flesta förvärven. Dock är denna information många gånger kortfattad och likformigt utformad. Dessutom går det att se en stor skillnad i hur de olika företagen redovisar sina förvärv och vad som ingår i deras upplysningar.

Vid intervjuerna framkom att införandet av IFRS 3 i det stora hela har gått bra och lett till en ökad insyn i redovisningen i samband med förvärv, men att det fortfarande finns problem. Dessa problem visar sig främst vid identifieringen och värderingen av de immateriella tillgångarna, vilket till stor del har sin grund i att tidigare erfarenhet av detta saknas. De nya krav som ställs innebär ett merarbete för företagen och ett ökat behov av specialkompetens. De immateriella tillgångarna värderas numera till verkliga värden, för att ge den rättvisande bild som den nya standarden avser. Problemet med just värderingen av immateriella tillgångar är att de förutsättningar som måste finnas för att kunna återge deras verkliga värde

ofta saknas. Det har inte funnits någon marknad för denna typ av tillgångar tidigare. Vid värderingen sker därför nu ofta skattningar, då det är svårt att med exakthet veta tillgångens värde. Skattningarna består av subjektiva bedömningar avseende exempelvis tillgångens livslängd, omsättningshastighet och storleken på framtida kassaflöden. Studien visar att det finns ett stort behov av tydlig vägledning för att en enhetlig redovisning ska kunna uppnås, eftersom alla idag gör olika. Ur konkurrenssynpunkt upplever många företag, efter införandet av IFRS 3, att de upplysningar som nu måste lämnas i årsredovisningarna är alltför utlämnande och väljer därför ibland att inte ta med allt.

6.2 Studiens teoretiska bidrag

Enligt Streeck & Schmitter finns en social ordning utifrån vilken redovisningspraxis regleras, där interaktionen mellan intressentgrupperna market, state och community spelar en viktig roll. Puxty et al. har kommit fram till att det inte är möjligt att åstadkomma denna sociala ordning eftersom olika länder påverkas i olika stor utsträckning av var och en av dessa intressentgrupper beroende på skillnader i nationella förhållanden. Sten Jönsson pekar på att redovisningen kan vara ett kulturellt fenomen och menar att samma regler kommer att tolkas olika i olika länder beroende på deras tidigare erfarenhet och tradition. Den ökade globaliseringen har lett till ett behov av mer enhetliga redovisningsregler världen över, för att nå en ökad jämförbarhet. Detta har lett till att regler som från början är uppbyggda enligt en redovisningstradition nu skall börja gälla även i länder där redovisningen i grunden har en annan tradition. De regler som IASB har givit ut är uppbyggda enligt den anglosaxiska redovisningstraditionen, vilket gör att länder med en tidigare kontinental tradition nu tvingas anpassa sig till detta. Målet med den nya redovisningstraditionen är att en rättvisande bild nu skall uppnås genom redovisning till verkliga värden. Detta kräver ett enhetligt tillvägagångssätt. Studien visar på stora skillnader i tillämpningen av IFRS 3. Eftersom det saknas en tydlig vägledning om hur immateriella tillgångar skall värderas till verkliga värden, präglas dessa bedömningar av ett stort inslag av subjektivitet. Detta innebär att det som redovisas till ett verkligt värde inte alltid återger samma verklighet. Den jämförbarhet som är avsikten med konvergensprojektet kan då ifrågasättas. För den externa läsaren av de finansiella rapporterna innebär bristen på ett enhetligt tillvägagångssätt att informationsvärdet försämras, då de kvalitativa egenskaperna, enligt IASB: s föreställningsram, ej uppfylls. Vikten av att denna typ av problem debatteras och lyfts fram i det offentliga ljuset, är något som poängteras av Sten Jönsson. Vi menar att det problem, som Puxty et al. identifierade med Streeck & Schmitters ramverk; att det inte går att åstadkomma en social ordning, kan lösas genom debatt. Jönsson menar att debatteringen är som

intensivast när det råder oordning och denna studie visar att det idag förs en aktiv debatt kring de problem som uppstått vid införandet av IFRS 3, i tidningen Balans. Denna tidskrift fyller nog sin funktion som forum för debatteringen inom redovisningsprofessionen, men vi frågar oss ifall denna debatt är tillräckligt offentlig. För att debatten skall fylla sin funktion och leda till att läsarna av den blir upplysta, anser vi att debatten bör lyftas fram och hållas i ett forum där fler intressentgrupper får en chans att vara med och påverka. Detta för att de ska kunna göra sina ställningstaganden kända och vid behov få till stånd en utveckling av nya regleringar. Då studien visar att den kontroll som idag finns i Sverige inte är lika omfattande som till exempel i USA, skulle en sådan debatt kunna leda till en indirekt kontroll av standardens efterlevnad. Enligt Sten Jönsson kan även denna typ av indirekta kontroll hjälpa till att förhindra uppkomsten av eventuella luckor inom regleringen.

6.3 Reflektion över studiens slutsats

Om vi skulle göra om studien med samma tidsperspektiv och samma förutsättningar anser vi att resultatet skulle bli detsamma. Detta eftersom vi, allteftersom analys och intervjuer fortskred, fann ett upprepande mönster och en mättnad i svaren. Om däremot tidsperspektivet hade varit längre så skulle vi söka efter svar hos fler intressentgrupper för att kunna belysa även deras åsikter.

6.4 Förslag till fortsatt forskning

Det skulle vara intressant att göra om studien efter några år för att se om en mer enhetlig redovisning har uppnåtts. Det skulle även vara intressant att göra en studie för att se om det finns ett intresse hos företagen att få så lite kvarvarande goodwill och icke tidsbestämda immateriella tillgångar som möjligt. Detta för att undvika plötsliga stora belastningar på resultatet vid ett eventuellt stort nedskrivningsbehov i samband med lågkonjunktur. Går det att se mönster efter konjunkturläge?

Källförteckning

Publicerade källor

Alvesson, Mats; Sköldbberg, Kaj (1994) *Tolkning och reflektion vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*, Studentlitteratur

Artsberg, Kristina (2005) *Redovisningsteori -policy och -praxis*, Liber Ekonomi

Barlev, Benzion; Haddad, Joshua R (2003) "Fair value accounting and the management of the firm" *Critical perspectives on accounting*, Vol. 14, 2003, s. 383-415

Bryman, Alan; Bell, Emma (2005) *Företagsekonomiska forskningsmetoder*, Liber

Eriksson, Lars Torsten; Wiedersheim-Paul, Finn (2001) *Att utreda forska och rapportera*, Lagerblads Tryckeri AB, upplaga 7

Internationell redovisningsstandard i Sverige – IFRS/IAS 2007, (2007), FAR FÖRLAG

Jacobsen, Dag Ingvar (2002) *Vad, hur och varför?* Studentlitteratur

Jönsson, Sten (1991) "Role making for accounting while the state is watching" *Accounting, Organizations and Society*, Vol. 16, No. 5/6, s. 521-546

Mard, Michael J; Hitchner, James R; Hyden, Steven D; Zyla, Mark L (2002) *Valuation for Financial Reporting Intangible assets, goodwill, and impairment analysis, SFAS 141 and 142*, John Wiley & Sons, Inc.

Puxty, A.G; Willmott, Hugh C and Cooper, David J; Lowe, Tony (1987) "Modes of regulation in advanced capitalism: Locating accountancy in four countries" *Accounting, Organizations and Society*, Vol. 12, No. 3, 1987, s. 273-291

Quilligan, Laura (2006) "Intangible Assets identification and valuation under IFRS 3" *Accountancy Ireland*, Vol. 38, No. 3, s.10-12

Reilly, Robert F; Schweihs, Robert P (1999) *Valuing Intangible Assets*, McGraw-Hill

Samlingsvolymen 2007 Del 1(2007), FAR FÖRLAG

Smith, Dag (2006) *Redovisningens språk*, Studentlitteratur, upplaga 3

Strauss, Anselm; Corbin, Juliet (1991) *Basics of Qualitative Research: Grounded Theory Procedures and Techniques*, SAGE Publications, Inc., fifth printing

Strauss, Anselm; Corbin, Juliet (1998) *Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*, Thousand Oaks

Företagsinterna källor

Deloitte (2004) ”Nya internationella regler för redovisning av förvärv En guide till IFRS 3”

Ernst & Young (2004) ”IFRS 3 Företagsförvärv”

Elektroniska källor

Databasen FAR KOMPLETT Online via Lunds universitets kursbibliotek:

Ekengren, Pär et al. ”Ökad konformitet i balansräkningarna”, *Balans*, nr 3, 2007, (2007-11-16)

<http://www.farkomplett.se.ludwig.lub.lu.se/document.jsp?fromHitlist=true&documentId=65666&database=Balans¤tDocument=2&hits=122&page=0&selectedDbNumbers=-3-&selectedResultList=Balans>

Buisman, Jan ”Blir IFRS globalt redovisningsspråk?” *Balans*, nr 4, 2007, (2007-01-07)

<http://www.farkomplett.se.ludwig.lub.lu.se/document.jsp?documentId=65692&anchor=fo2&fromHitlist=false&database=Balans>

Bilaga 1

Underlag för innehållsanalys Årsredovisningar

Fråga*				
1.	Företaget har särredovisat immateriella tillgångar vid förvärv			
2.	Fördelningen av immateriella tillgångar går att utläsa; de har ej klumpats ihop			
3.	En kundrelation har identifierats			
4.	Ett varumärke har identifierats			
5.	Information har lämnats om vad det är som kvarstår som goodwill			
6.	<i>Vanliga</i> begrepp har fullt ut använts för att beskriva de immateriella tillgångarna			
7.	Går det att utläsa vilket angreppssätt som tillämpats vid värdering av de immateriella tillgångarna?			
Summa		0	0	0

1=ja 0=nej

Genomsnitt per företag

0

8.	Har nedskrivning av goodwill gjorts under året?	
9.	Vilken revisionsbyrå har anlitats?	
10.	Vinst per aktie	
11.	Skuldsättningsgrad	

*Förtydligande av vissa frågor har utformats i bilaga 2.

Förtydligande för bedömning av vissa frågor vid innehållsanalys av årsredovisningar

Fråga nr	Kommentar
2.	Det är svårt för läsaren att utläsa fördelningen om de immateriella tillgångarna är ihopklumpade, (ex. i Balans undersökning: "Programvara och kundrelationer", "Marknadsrelaterade immateriella tillgångar" eller kanske enbart "immateriella tillgångar")
3.	Förvärvade företag borde i normalfallet ha någon form av kundrelation
4.	Förvärvade företag borde i normalfallet ha någon form av varumärke (bolagsnamn...)
5.	<i>"en betalning för framtida ekonomiska fördelar som inte går att enskilt identifiera och inte heller att redovisa separat" (IFRS 3 p.52+ p.67h)</i>
6.	Marknadsrelaterade: Varumärken, domännamn på Internet, unik design (exempelvis färg, form eller förpackning), tidningshuvuden, och konkurrensklausuler. Kundrelaterade: Kundregister, framtida ordrar eller produktionsavtal, kundavtal och ej kontraktbaserade kundrelationer. Konstrelaterade: Upphovsrättigheter till exempelvis skådespel, operor, baletter, böcker, tidningar, musik, film, fotografier, videor, och andra audiovisuella material. Kontraktbaserade: Licenser, royaltyavtal, service- eller leverantörsavtal, leasingavtal, byggnadslov, franchiseavtal, drifts- eller sändningstillstånd för tv och radio samt vissa anställningsavtal om de är fördelaktiga för arbetsgivaren. Teknologibaserade: Patenträttigheter, programvara, icke patenterad teknologi, databaser och företagshemligheter. (Deloitte "Guide till IFRS 3)

Intervjufrågor

1. Hur anser Du att införandet av IFRS 3 har gått? Var ligger eventuella problem?
2. Vad anser Du om att IASB:s internationella redovisningsstandarder grundas på en redovisningstradition, där en rättvisande bild bygger på *verkliga värden* istället för *historiska värden*?
3. Handhas värdering och identifiering av de immateriella tillgångarna vid förvärv av det förvärvande bolaget eller sköts detta vanligtvis av revisionsbyråerna?
4. Vilka svårigheter kan finnas vid värdering av de immateriella tillgångar som särskiljs vid företagsförvärv?
5. Finns det någon bra vägledning för hur denna värdering skall göras på bästa sätt? Om ja, vilken? Om nej, hur skulle en sådan vägledning utformas för att ge bästa hjälp?
6. Hur avgörs vilken värderingsmetod som används för värdering av olika typer av immateriella tillgångar vid förvärv?
7. Erhålls en rättvisande bild av värdet på de immateriella tillgångarna genom värdering till verkliga värden?
8. Hur väl tycker Du att de immateriella tillgångarna särredovisas vid de företagsförvärv som görs?
9. En marknadsvärdeansats rekommenderas i IAS 38 som främsta värderingsmetod. Anser Du att det finns problem med denna ansats när det gäller immateriella tillgångar? Om ja, vilka?
10. Finns det något slag av immateriella tillgångar som Du anser vanligtvis borde gå att identifiera vid förvärv? Om ja, vilka?
11. På vilket sätt har införandet av IFRS 3 bidragit till att ge användarna av de finansiella rapporterna en bättre insyn i redovisningen av genomförda förvärv?
12. På vilket sätt kan utformandet av de finansiella rapporterna förbättras för att ge en ökad transparens av företagsförvärv och hur skulle detta kunna uppnås?

13. Finns det/borde det finnas någon som kontrollerar att standarden verkligen efterlevs?

14. Förs en debatt inom/mellan redovisningsprofessionen, där eventuella problem med efterlevnaden av IFRS 3 diskuteras och tas upp?

15. Vilka redovisningstidskrifter läser Du?